

(Foto Nasjonalmuseet)

... en del av fortellingen om Norge.

Fra Riksantikvarens fredningsvedtak

1 Innledning

På oppdrag fra Kulturdepartementet har Sparebankstiftelsen DNB og Nasjonalmuseet i samarbeid utført mulighetsstudien for videre bruk av Nasjonalgalleriet.

Nasjonalgalleriets verdi er summen av dets lange historie. Nasjonalgalleriet er blant landets viktigste bygninger, oppført som det første kunstmuseet i Norge.

Mulighetsstudien legger vekt på kulturhistoriske verdier, og museets og bygningens historie er grundig dokumentert i eget vedlegg og gjort tilgjengelig i åpent nettarkiv.

Nasjonalgalleriets sentrale rolle i fortellingen om Norge er utgangspunkt i grepene som foreslås. Nasjonalgalleriet er bygd som et åpent, offentlig museum og skal ikke privatiseres gjennom funksjonsendring.

Forslaget til rehabiliteringskonsept tar utgangspunkt i bygningens opprinnelige ideer og beskriver hvordan det på byggets premisser best mulig måte kan løses, med verdighet og respekt for verneverdier. Hovedmålet for rehabiliteringen er å *åpne, utvikle og verne* Nasjonalgalleriet. Ambisjonsnivået for rehabiliteringen bør være langsiktig, med fokus på kvalitet, men med en praktisk tilnærming til hva som er nødvendig for videre drift og formidlingsarbeid. Mulighetsstudien beskriver et ambisjonsnivå og en økonomisk ramme som plasserer seg i midtsjiktet blant tidligere forslag, sist beskrevet i Statsbyggs KVVU fra 2016. En nødvendig oppgradering for videre bruk til kunstformål er kostnadsberegnet til drøyt 360 millioner kroner ekskl. mva. (ref. vedlagt kalkyle og usikkerhetsanalyse). Dette inkluderer å åpne plan 0 for publikum, rehabilitere plan 1 og 2, samt tiltak for universell utforming og klimatisering. En videre oppgradering av plan 3 vil medføre en ytterligere kostnad på anslagsvis 60 millioner kroner.

Det er engasjerte og mange forslag til framtidig innhold i Nasjonalgalleriet. Videre arbeid med å definere programprofil bør ta utgangspunkt i ideer som representerer noe vi ikke har fra før, har kapasitet til å fylle utstillingsarealene og organisasjonsmessige og økonomiske ressurser til langsiktig drift. Flere av innspillene foreslår tverrfaglige samarbeid mellom eksisterende institusjoner. En ny måte å organisere utstillinger på kan gi nye perspektiver utover det hver enkelt institusjon kan tilby alene. Det nye Nasjonalgalleriet vil kunne utvide perspektivet gjennom tilgang til flere samlinger, ulike tradisjoner og fortolkningsmåter. På den måten kan Nasjonalgalleriet fortsette å fremme kunstens betydning i samfunnet.

Denne rapporten var planlagt levert mars 2020, men har blitt utsatt på grunn av pandemisituasjonen. Fase 2 og prosjektets sluttlevering med forslag til endelig innholds- og driftskonsept er forventet levert i løpet av siste kvartal 2021.

Oslo 24.09.2020

Mulighetsstudie for Nasjonalgalleriet

Innhold

1	Innledning	2
2	Nasjonalgalleriet – en del av fortellingen om Norge	4
2.1	Bevare Nasjonalgalleriet som kunstgalleri	5
3	Organisasjon og fremdrift	6
3.1	Organisasjon	6
3.2	Fremdrift	6
4	Kunnskap, kunst og historisk dybde på Tullinløkka	8
5	Ny bruk av Nasjonalgalleriet.	10
5.1	Åpne, utvikle og verne Nasjonalgalleriet	12
5.2	En rehabilitering på byggets premisser	13
6	Interessentanalyse og programforslag	16
6.1	Programforslag til plan 1 og 2	17
6.2	Programforslag til plan 0 og 3	19
6.3	Sideprogrammer	21
6.4	Atelier, verksteder og arbeidsrom	21
6.5	Videre utvikling av plan 3	21
7	Utgangspunkt for utvikling av framtidig utstillingsprogram	22
8	Vedlegg	25
	Kilder	25

Nasjonalgalleriet er ikke noen isolert institusjon, men del av en politisk og kulturell vev: en tanke som kommer til uttrykk ikke minst gjennom arkitektur og byplanlegging. Nasjonalgalleriet er resultat av en drøm om å gjøre Norge sivilisert: gjøre den provinsielle lille nasjonen til en del av det moderne Europa. Derfor ble bygningen som den ble. Et enkelt, men arketypisk europeisk museum som alltid vil fremstå som det det er, nemlig et nasjonalgalleri.

Mari Hvattum

2 Nasjonalgalleriet – en del av fortellingen om Norge

Trenger vi Nasjonalgalleriet etter at det nye Nasjonalmuseet åpner på Vestbanen? Vil et ambisiøst og attraktivt program som passer i akkurat dette historiske bygget være mulig å få til? Hva egner bygget seg til, med hvilke muligheter og begrensninger? Det er mange som har engasjert seg i den mangeartede debatten om Nasjonalgalleriet og museumsbygningens videre bruk.

Nasjonalgalleriet er fredet og Riksantikvarens fredningsvedtak vektlegger byggets verdi i nasjonsbyggingen etter 1814. Nasjonalgalleriet ble bygget som det første kunstmuseet i Norge og er i kraft av sin historie og funksjon av nasjonal betydning. Bygningen er uttrykk for en tydelig idé – den er et museumsobjekt i seg selv. I fredningsvedtaket fra 2012 la Riksantikvaren til grunn at bygningen fortsatt skal være et visningssted for kunst:

Nasjonalgalleriet er en viktig monumentalbygning med stor symbolverdi, som mange mennesker har et nært forhold til. Bygningen fra 1881 har vært vårt fremste utstillingssted for norsk kunst gjennom tidene. Flere sentrale kulturinstitusjoner ble etablert i første halvdel av 1800-tallet og fikk etter hvert egne bygninger i sentrum av hovedstaden. Nasjonalgalleriet var sammen med Kulturhistorisk museum (KHM), Nationalteatret og Kunstindustrimuseet viktige investeringer da en ny nasjon skulle bygges etter 1814. Arkitekturen forteller viktige historier og er symbol for mer enn seg selv. Den er en del av fortellingen om Norge.

Riksantikvarens ønske om at Nasjonalgalleriets funksjon videreføres ble fulgt opp i regjeringsplattformen fra Jeløya, januar 2018. Ett av de formulerte målene er å «... bevare Nasjonalgalleriet som kunstgalleri tilknyttet Nasjonalmuseet, forutsatt at det ikke påløper store kostnader til rehabilitering.»

Dannelsesidealet stod sterkt som argument i etableringen av Nasjonalgalleriet, her skulle publikum få perspektiv og sammenheng. Mulighetsstudien tar utgangspunkt i at Nasjonalgalleriet har vært, og fortsatt bør være en arena som skal fremme kunstens betydning i samfunnet, utfordre og inspirere til engasjement og deltagelse og skape ny innsikt og forståelse. Stortingsmelding 8 (2018–2019) «Kulturens kraft — Kulturpolitikk for framtida» vektlegger kulturens avgjørende samfunnsrolle.

Kulturmeldingen gir et godt utgangspunkt for en videreutvikling av Nasjonalgalleriet i tråd med de opprinnelige idealene som lå til grunn ved etableringen:

Eit samfunn dreier seg rundt nokre felles verdiar og forteljingar som bind oss saman og kan få folk til å kjenne seg som ein del av eit større «vi». I eit samfunn samansett av menneske med bakgrunn frå stadig fleire ulike kulturar er desse verdiane i stadig utvikling. Å delta i kulturlivet inneber at ein blir vand til å møte eit mangfald av meiningar og ytringsformer, også meiningar ein er usamd i eller misliker. Slik kan kulturlivet setje oss betre i stand til å handtere spenningar i samfunnet som utfordrar openheit og toleranse, og medverke til å styrkje det fellesskapet vi treng for å byggje demokrati. Kunst og kultur medverkar òg i internasjonal alliansebygging, påverknad og kompetansedeling. [...] Kulturens demokratiske innverknad ligg særleg i at han er ein kanal for grupper og individ som søkjer etter innsikt i eigen identitet og eiga historie, og ein arena for den openheita og kritikken eit demokratisk samfunn er avhengig av. Dette gjer kulturinstitusjonane og dei kulturpolitiske verkemidla til sentrale delar av samfunnets infrastruktur for ytringsfridom og offentleg debatt, jf. 2.3. Denne infrastrukturen legg til rette for at kunst og kultur kan fungere som katalysator for nye meiningar, og slik føre til ny politikk og nye samfunnsvisjonar og dermed prege samfunnsutviklinga.

2.1 Bevare Nasjonalgalleriet som kunstgalleri

Mulighetsstudien diskuterer problemstillinger som:

- Hva slags rehabilitering bør gjennomføres, med hvilket ambisjonsnivå og med hvilken kostnadsramme? Hvordan kan kulturminneverdiene på best mulig måte ivaretas?
- Hva skal vises av kunst og med hvilke krav til klima?
- Hvordan og av hvem skal det driftes?

Mulighetsstudien består av to delleveranser:

Del 1 er planlagt presentert mars 2020 og består av Nasjonalgalleriets historie, rehabiliteringskonsept, rom- og funksjonsprogram, skisser, kalkyle, bygningsdokumentasjon, interessent- og behovsanalyse, digitalt arkiv og utgangspunkt for det videre programarbeidet.

Del 2 presenteres høsten 2021 og består av programforslag og modell for organisasjon, finansiering og drift.

3 Organisasjon og fremdrift

3.1 Organisasjon

Sparebankstiftelsen DNB og Nasjonalmuseet har på oppdrag fra Kulturdepartementet hatt ansvar for å lede og finansiere arbeidet.

Prosjektleder:

Martin Eia-Revheim, Sparebankstiftelsen DNB

Styringsgruppe:

Nasjonalmuseet ved direktør Karin Hindsbo

Sparebankstiftelsen DNB ved direktør André Støylen

Arbeidsgruppe:

Fokus Rådgivning ved Jan Myrlund og Hilde Almar-Næss

Erik Langdalen Arkitektkontor ved Erik Langdalen

Tilknyttede ressurser:

Digitalt arkiv ved Joao Doria

Link Arkitektur ved Arne Førland Larsen

Eriksson Prosjektledning AB ved Fredrik Eriksson

Norconsult ved Bjørn Rokke

Bygganalyse ved Kjartan de Lange og Frank Roberg

Historisk dokumentasjon:

Nasjonalmuseet ved seniorкурator Bente Solbakken

Nasjonalmuseet ved forskningsarkivar Anita Kongssund

Statsbygg ved Endre Gjestebø og Astrid Opsal har vært jevnlig konsultert i prosessen.

3.2 Fremdrift

Arbeidet med mulighetsstudien startet i januar 2019 og har vært utført av prosjektleder. Eksterne rådgivningstjenester har vært engasjert på timesbasis.

Styringsgruppen har hatt månedlige møter fram til levering, arbeidsgruppen ukentlige møter i perioden mai-november 2019. Styringsgruppen og prosjektleder har i prosjektperioden hatt fem statusmøter med Kulturdepartementet: Ved lansering av prosjektet november 2018, våren og høsten 2019, våren 2020 og i forkant av denne leveringen.

Styrene i Nasjonalmuseet og Sparebankstiftelsen har fått prosjektet presentert tre ganger i perioden: Ved oppstart vinteren 2019, høsten 2019 og i forkant av leveringen februar 2020.

Arbeidet startet med å etablere prosjektorganisasjon, beslutte milepælsplan og kartlegge hva som har vært tenkt, debattert, skrevet og konkludert tidligere. Historikken

er lang og kompleks, preget av kvalifiserte og sterke meninger, i noen tilfeller konflikter. I februar startet arbeidet med interessentanalysen, basert på samtaler med et bredt og stort utvalg av aktører i kunst- og kulturfeltet. De første samtalene var med representanter for kunstnerorganisasjonene, deretter Nasjonalgalleriets Venneforening og andre aktører som har vært aktivt engasjert i debatten om bygningens videre bruk, som Aksjon Redd Nasjonalgalleriet. Listen over interessenter talte til slutt 152 mennesker, inkludert personer fra ulike fagavdelinger i Nasjonalmuseet. Arbeidet med gjennomføring av samtaler og kartlegging av interessentenes innspill pågikk fram til august.

I perioden mars til september ble Nasjonalgalleriets historie dokumentert og skrevet. Arbeidet er utført av Nasjonalmuseet og historien og bakgrunns materialet er digitalisert og gjort tilgjengelig i åpent nettarkiv <https://nasjonalgalleriet-arkiv.netlify.com/>

Fra mai startet arbeidet med eksterne fagkonsulenter for å kartlegge bygningens muligheter og begrensninger. Arbeidsgruppen ble nedsatt av styringsgruppen. Arbeidet har vært mer omfattende og detaljert enn normalt i mulighetsstudier, slik at vi med større sikkerhet kan konkludere med hensyn til foreslåtte tiltak og konsekvenser for byggets tålegrenser, vernehensyn og priskalkyle. Bygningen er 3D-fotografert og det er designet en fotomodell som vi har brukt i arbeidet. Verktøyet er et godt utgangspunkt for videre detaljprosjektering. I dette arbeidet har vi også lagt til grunn Statsbyggs eierdokumentasjon og Konseptutvalgutredningen fra 2016. Dokumentasjonen vi har brukt som grunnlag er gjort tilgjengelig via et åpent nettarkiv, i programmet Sanity. Vi understreker at vi i arbeidet med mulighetsstudien har hatt begrenset mulighet til å gjøre grundige bygningstekniske undersøkelser. Dette vil tilligge en framtidig detaljprosjektering.

Det har vært foretatt studieturer til Universitetsmuseet i Bergen, Nationalmuseet i Stockholm, Statens Museum for Kunst i København, Palais de Tokyo i Paris og Newseum, National Gallery, National Museum of Women in the Arts, National Museum of African American History and Culture og National Musuem of the American Indian i Washington. Sistnevnte studietur var med representanter fra Kulturdepartementet. Siden rehabiliteringen av Nationalmuseet i Stockholm er spesielt relevant og erfaringene derfra har høy overføringsverdi, har deres prosjektleder Fredrik Eriksson vært tilknyttet arbeidsgruppen.

Det har vært gjennomført to møter med Riksantikvaren. Tiltakene som foreslås i denne rapporten er forelagt Riksantikvaren.

Aftenposten har fulgt debatten om videre bruk av Nasjonalgalleriet. Arbeidet med mulighetsstudien har vært omtalt tre ganger: Ved lansering november 2018, ved opstart januar 2019 og midtveis i prosjektperioden august 2019.

Det vises til prosjektets milepælsplan som er vedlagt.

4 Kunnskap, kunst og historisk dybde på Tullinløkka

Da den nye nasjonens nøkkelbygninger skulle reises var selve plasseringen av disse gjenstand for stor debatt. Som Nasjonalgalleriets historie peker på, var arkitekt Schirmers opprinnelige visjon å legge Nasjonalgalleriet langs aksene mellom Slottet og Stortinget, vis a vis Universitetsbygningen. Han uttalte: «... der lader man Kunsten og Videnskapen see hindanden ind i Ansigtet.» Mari Hvattum påpeker at dette er «... et godt bilde på måten kunsten, i dannelsesborgerskapets visjon, medierte mellom kongemakt, demokrati og vitenskap.» Senere fikk kulturen likevel plass på den omtalte tomte, da Nationaltheatret ble reist i 1899, tegnet av Henrik Bull.

Debatten om utviklingen av Tullinløkka var i gang lenge før Nasjonalgalleriet ble bygget. Fordi tomte ble oppfatta som usentral var den allerede forkastet som en mulig plassering for Stortinget. Etter Schirmers opprinnelige visjon ikke ble noe av, ble Tullinløkka valgt som beliggenhet for museet. I 1881 stod midtbygningen og Skulpturmuseet ferdig. I 1904 stod Kulturhistorisk museum (KHM) ferdig, i likhet med Nationaltheatret tegnet av Henrik Bull. Hva løkka mellom byggene skal brukes til har vært diskutert siden den gang. I historiekapittelet kan vi lese mer om alle arkitektkonkurransene som har vært holdt gjennom årene. De har minst to ting til felles: 1. Planene har aldri blitt gjennomført og 2. Alle har hatt ideer til hvordan løkka mellom byggene kan utnyttes til det beste for byen. Det som går igjen i utkastene er initiativer for å knytte de to museumsbygningene tettere sammen med en mer aktiv henvendelse mot Tullinløkka. Det å snu hovedinngangene, slik at begge byggene vender mot løkka, har blitt fremmet ved flere anledninger, under arkitektkonkurransen i 1995 og senest i Konseptvalgutredningen i 2016.

Nå som Nasjonalmuseet flytter og magasinene tømmes, åpner det seg en mulighet for nye funksjoner i bygningens grunnplan – en etasje som aldri har vært åpen for publikum. I likhet med tidligere konkurranseutkast argumenterer vi for at nytt liv i Nasjonalgalleriet forutsetter en åpen henvendelse mot Tullinløkka, slik at bygget kobler seg på resten av livet i området. En måte å realisere dette på, uten å snu hovedinngangen, er å åpne inngangen i midtbygningen vendt ut mot Tullinløkka. Dette åpner for selvstendig bruk av grunnplanet og foreslås kombinert med å gjenåpne de eksisterende sideinngangene, slik at bygningen åpnes og aktiveres i begge fløyene mot syd og nord.

I Oslo kommunes Campus-strategi blir ett av tre innovasjonsdistrikter lagt til sentrum, mellom OsloMet og Tullinløkka. Universitetet i Oslo ved Juridisk Fakultet er i ferd med å ferdigstille sin sentrumssatsing, med inngang mot Tullinløkka. Det vil bli godt over 3000 åpne sitteplasser med langt flere studenter med tilgang til disse. Totalt er det drøyt 75000 studenter i Oslo. Dette vil kunne ha mye å si for byutviklingen i sentrum generelt og for Tullinløkka spesielt. En videre utvikling av Nasjonalgalleriet bør fokusere på grep som åpner bygningen, slik at den på best mulig måte knytter seg til den nye urbane realiteten rundt Tullinløkka.

Skulpturmuseet, reist i 1881, finansiert av Christiania Sparebank (Nasjonalmuseet)

Det ble jobbet i nesten 50 år for å få på plass den finansieringen som trengtes for å reise museumsbygget som ble Nasjalgalleriets midtbygning. Historien om Nasjalgalleriet som er vedlegg til denne rapporten beskriver prosessen som ledet til at Christiania Sparebank til slutt endte med å tilby finansiering av bygget og midler til de første skulpturene som skulle fylle bygget.

Det tok ytterligere nesten 50 år til før tredje og siste byggetrinn ble fullført. Debatten om Nasjalgalleriets videre bruk har pågått siden det ble besluttet å bygge nytt museum på Vestbanen.

Selv om det er mange grunner til å være utålmodig, kan tiden som har gått bidra til at sluttresultatet blir bedre. Diskusjonene om byutvikling handler gjerne mer om sorgen over hva som ble revet og mistet, det er ikke tilsvarende melankoli å spore for de prosjektene som aldri ble realisert. Ingen gråter over at planene om parkeringshus i betong eller kjøpesenter aldri ble realisert på Tullinløkka. Nå som området rundt utvikles forsterkes argumentene for videre bruk av Nasjalgalleriet.

Nasjonalgalleriets tre byggetrinn.

5 Ny bruk av Nasjonalgalleriet.

Debatten om Nasjonalgalleriet har i stor grad handlet om selve kunsten og i mindre grad om bygningen i seg selv.

Vårt forslag til rehabiliteringskonsept er ikke direkte knyttet til et spesifikt utstillingsprogram, men vi legger til grunn at et framtidig innhold må ha en egen tydelig rolle og profil, og representere noe vi ikke allerede har fra før. Vårt forslag til rehabilitering åpner opp muligheter for stor fleksibilitet og en rekke ulike utstillingsprogrammer. Programideene er alle vurdert med bygningens beskaffenhet og egnethet i tankene. Disse presenteres i interessent- og behovsanalysen.

I denne delen av mulighetsstudien beskriver vi overordnede mål for rehabiliteringen, tekniske løsninger, romprogram og kalkyle. Mulighetsstudien belyser hvordan bygget på best mulig måte kan utvikles og moderniseres rasjonelt, og med respekt for dets verneverdier. En god rehabilitering av Nasjonalgalleriet må balansere hensyn til bygningens høye verneverdi opp mot nødvendige tiltak for å oppfylle vår tids krav til brannsikkerhet, teknisk funksjonalitet og tilgjengelighet. Enkelt sagt handler det om å identifisere tålegrensen for inngrep uten at opplevelsesverdien av de historiske interiørene og bygningens opprinnelige kvaliteter går tapt.

Rehabiliteringen som nylig er fullført på Nationalmuseet i Stockholm er til direkte inspirasjon. Etter grundige forstudier, vurderinger og diskusjoner - hvor spørsmål om tilbakeføring og modernisering har stått sentralt - har de i stor grad lyktes i å løse mange utfordringer uten at det har gått på bekostning av de historiske verdiene i vesentlig grad. Dette til unison begeistring.

Når man ser på gamle tegninger av Nasjonalgalleriet, ser vi at det har hatt kvaliteter tidligere, for eksempel naturlig overlys og naturlig ventilasjon, som i årenes løp har blitt endret, trolig fordi de har blitt vurdert som uhensiktsmessige. Det kunne vært fristende å tenke en tilbakeføring av bygningen for å tydeliggjøre opprinnelige arkitektoniske grep og derigjennom få frem historiske bygningskvaliteter som få andre bygg kan tilby, nærmest en behandling av bygget som et kunstverk i seg selv.

Dette vil imidlertid være et så omfattende og teknisk krevende prosjekt at det vil sprengte målsettingen om en oppgradering til lavest mulig kostnad. Kulturminnefaglig vil det by på utfordringer med omfattende undersøkelser over lang tid. En tilbakeføring vil gi oss vanskeligheter med å kontrollere de klimatiske forholdene i utstillingsarealene og dermed sette betydelige begrensninger på hva som kan stilles ut i bygningen. Dagens brannkrav vil trolig være vanskelig å oppfylle.

Flere kjellerarealer har gjennom tidene blitt betydelig underdelt med tilføyde vegger, i tråd med skiftende funksjons- og plassbehov. Her vil det være uproblematisk å renske opp og fjerne de sekundære veggene og tydeligere eksponere opprinnelig kjellerplan. Dette vil gi oss gode rom for ny ønsket aktivitet.

I utstillingsarealene har mulighetsstudien valgt å ta utgangspunkt i de romlige kvalitetene bygningen byr på i dag. Det er en målsetting å gjøre færrest mulig inngrep. Dette er en fordel økonomisk, men vel så viktig kulturminnefaglig. Forslag til nye heiser, ramper og mindre fasadeendringer ansees som reversible.

Det er behov for teknisk oppgradering av hele bygningen. Ved å differensiere krav til luftfuktighet og temperatur i ulike soner, kan inngrep og kostnader kuttes, i motsetning til om hele bygningen skulle hatt anbefalt museumsstandard, slik det nye Nasjonalmuseet og Munchmuseet får.

I gamle bygninger kan det være vanskelig å finne gode føringsveier for tekniske anlegg. Ventilasjonskanaler og andre føringer skal helst ikke synes i et historisk interiør. For å minimere inngrep og utgifter konkluderer mulighetsstudien med å anbefale optimal klimatisering i tre større utstillingsrom; Munch-, Langaard og Kvadratsalen. Disse salene grenser ikke mot yttervegger, noe som er gunstig med tanke på fare for fuktvandring og frostsprengning. Lys og varme fra vinduer slipper heller ikke inn her.

Teknisk løses dette med lokale aggregater hvor grad av befuktning og temperatur styres etter behov. Det er vurdert at de eksisterende aggregatene som ble installert ved Munch-jubileet i 2013 kan gjenbrukes. Disse kan forholdsvis enkelt modifiseres slik at fukt kan tilføres. Målet er å kunne oppnå stabile forhold med luftfuktighet på jevne 50%, +/- 10%. I øvrige rom vil det ikke bli like stabile klimaforhold, og plasseringen av verk må derfor ta hensyn til dette. I Stockholm har dette blitt løst ved at konservatorene har klassifisert verkene i tre kategorier som igjen har gitt føringer for kuratorenes muligheter for plassering i bygget. I denne mulighetsstudien har vi involvert konservatorer fra de ulike fagavdelingene i Nasjonalmuseet i arbeidet med å definere byggets ulike klimasoner og hvordan dette kan løses best mulig med hensyn til teknikk og plassering av kunsten.

Fordi bygningen er fredet skal videre planlegging og gjennomføring gjøres i nært samarbeid med kulturminnemyndighetene. Et suksesskriterium for prosjektet er å knytte til seg kompetente arkitekter, rådgivere og håndverkere. I arbeidet med en slik bygning er det vesentlig å finne frem til kreative og erfarne aktører i alle ledd som kan bidra til å optimalisere og skreddersy løsninger med respekt for bygningens historie, estetikk og verneverdi. I selve arbeidet med rehabiliteringen bør det kunne være et potensial for kompetanseoverføring i flere fag innen tradisjonshåndverk.

5.1 Åpne, utvikle og verne Nasjonalgalleriet

Rehabiliteringen vi foreslår kan oppsummeres med begrepene *åpne, utvikle og verne*.

Det legges opp til at rehabiliteringen skal gjøres i tråd med vernehensyn, med et ambisjonsnivå som reflekterer byggets viktighet og posisjon i nasjonsdanningen. Nasjonalgalleriet skal komme den brede offentligheten til gode og være tilgjengelig for alle. Dette innebærer blant annet, så langt det lar seg gjøre, å gjøre bygningen universelt utformet. Rehabiliteringen bør legge til rette for langsiktig forvaltning og drift.

Med utgangspunkt i oppdraget gitt i Jeløya-erklæringen og Riksantikvarens fredningsvedtak er hovedmålet for rehabiliteringen å *åpne, utvikle og verne* Nasjonalgalleriet.

For å få til dette anbefaler vi å:

- Gjøre bygningen universelt utformet
- Legge til rette for fleksibel bruk og ulike utstillingsprogrammer
- Maksimere plass for publikum
- Bidra til utvikling av uteområdene som kobler Nasjonalgalleriet til Tullinløkka
- Slippe lyset inn. Åpne tildekkede vinduer der dette er hensiktsmessig.
- Kontrollere dagslys og klima for å kunne vise ulike formater i deler av bygget
- Oppdatere klima og sikkerhetssystemene slik at det åpner for fleksibel bruk
- Oppgradere innlastings- og mellomagringsløsning for kunsttransport
- Gjøre EI og VVS-installasjoner nennsomt med hensyn til byggets verneverdi
- Samle mest mulig teknikk på plan 3 (frigjøre så mye som mulig til publikum plan 0-2)
- Åpne nordfløyens plan 1 for fri bruk, tilgjengelig uten billettering
- Installere teknikk som reduserer karbonavtrykk og er mindre energikrevende
- Etablere effektiv og enkel styring av tekniske anlegg

(Foto Nasjonalmuseet)

Vår anbefaling forutsetter ikke plassutvidelser, som tilbygg og senkning av gulvplan. Det bygges nytt museum på Vestbanen og Nasjinalgalleriet skal ikke lenger dekke alle tenkelige behov, men heller tilpasses slik at bygning og historie ivaretas på best mulige måte. Anbefalingene åpner for en rekke ulike utstillingsprogrammer, men forutsetter en klassifisering av verkene med hensyn til fukt, lys og temperatur og at dette skal legge premissene for gjenstandenes plassering i museet (ref. Nationalmuseet i Stockholm).

Nasjinalgalleriets hovedinngang beholdes, men fra grunnplan åpnes det mot Tullinløkka, samt mot nord og syd, slik at bygningen får en mer åpen henvendelse til omgivelsene. Vernehensyn trumfer generell fleksibilitet og det legges ikke opp til endringer av rom og funksjon i plan 1 og 2. Vi har lagt opp til maksimal utnyttelse av plan 0, slik at minst mulig teknikk og andre birom legges der. Plan 0 skal også kunne fungere autonomt med hensyn til brann og sikkerhet og vil på den måten åpne for nye publikumsfunksjoner og bruksmuligheter.

I den grad vernehensyn utfordres handler dette om å gjøre bygningen best mulig med tanke på universell utforming. Tiltakene som foreslås er diskutert med Riksantikvaren.

5.2 En rehabilitering på byggets premisser

Det vises til vedlagte skisser, rom- og funksjonsprogram og oppsummering av rådgivernes notater som vedlegg til kalkylen. Her gjøres det kort rede for hovedgrepene.

Vernehensyn er lagt til grunn for rehabiliteringen og foreslåtte tiltak. Fysiske inngrep er nødvendig for å ivareta krav til sikkerhet og tilgjengelighet. Prinsippene for dette er diskutert med Riksantikvaren.

For å etablere en åpen henvendelse til Tullinløkka trekkes eksisterende utvendig granittrapp ut fra fasaden og suppleres med en rampe i terrenget. To eksisterende vindusåpninger skjæres ned til gulvnivå for å etablere nye rømningsveier. Innvendig etableres to nye publikumsheiser, én ved hovedinngangen (fra underetasje til andre etasje) og én i nordre trapperom, fra underetasje til første etasje, som UU-adkomst til auditoriet. Det er lagt inn en løs rampe over eksisterende trapp i auditoriet som ikke innebærer inngrep i eksisterende interiør.

I første og andre etasje åpnes tildekte vinduer og lyset slippes inn. Eksisterende vinduer repareres og suppleres med innvendige varevinduer i tråd med vernehensyn. Hvert vindu utrustes med en innvendig automatisert mørk duk som både gir utsyn og sikrer lyskontroll og varmebeskyttelse; en løsning tilsvarende Nationalmuseet i Stockholm.

Rominndelingen i første og andre etasje er en vesentlig del av bygningens struktur og identitet og er utførlig beskrevet i fredningsvedtaket. Eksisterende rominndeling beholdes og vil med en ny heis sikre god sirkulasjon i et framtidig utstillingsprogram.

Tre av de midtre rommene i hver av fløyene er foreslått klimatisert med stabil temperatur og fuktighet (Munchsalen, Langaardsalen og Kvadratsalen). Rommene er uten yttervegger slik at påkjeningen på bygningen med tanke på fuktvandring og frostsprengning lettere kan kontrolleres.

Dagens gulv beholdes, parkett slipes og ødelagte korkfliser erstattes. I første etasje males vegger og stukkatur i henhold til antikvariske krav. I forbindelse med Munchjubileet i 2013 ble veggene i andre etasje kledd med farget duk spent på ramme. Duken har falmet. Det foreslås å benytte tilsvarende løsning med tekstil i høyere kvalitet og en fargepalett som viser flere epoker i galleriets lange historie.

I første etasje beholdes Den Franske Sal til servering og det legges til rette for mer fleksibel bruk av salene rundt auditoriet, slik at det åpner for ulik bruk av lokalene på dag- og kveldstid. Auditoriet tilbakestilles med gjenoppbygging av opprinnelig sceneposisjon i motsatt ende av trappeløpet fra underetasjen. Publikumsinngang og foajé reetableres i underetasjen mot Kristian Augusts gate.

Underetasjen er ikke interiørfredet og det foreslås funksjonsendringer fra intern bruk til nye publikumsarealer. Det etableres ny publikumsgarderobe ved ny heis og oppgradert inngang for publikum med funksjonsutfordringer fra Universitetsgata.

Nytt serveringssted med kjøkken legges mot Tullinløkka med muligheter for uteservering. Eksisterende innganger mot sør, vest og nord aktiveres slik at arealer kan benyttes uavhengig av hverandre og bygget får større åpenhet til omgivelsene rundt.

Eksisterende vareinntak beholdes og vareheis fra underetasje til tredje etasje byttes. Underetasjen rommer videre internfunksjoner som kontorer, garderober for ansatte, lager osv. Det er forutsatt at noen kanaler og luft inn og ut plasseres under bakkenivå, derfor må det pigges i gulvet i plan 0. Videre vil også være behov for tekniske rom for ventilasjon.

For bedre utnyttelse kan det vurderes om flere av de tekniske installasjonene skal legges under bakken. Dette vil medføre økte kostnader, men samtidig frigjøre arealer. En slik løsning er ikke medregnet i denne omgang men kan utredes i neste fase om ønskelig.

I tredje etasje foreslås det utpakkingsrom og tempererte oppbevaringsrom for kunst ved vareheisen. Etasjen er opprinnelig planlagt til utstillingsformål, men har en komplisert utforming med mange småtrapper og ulike gulvnivå og er derfor ikke uten videre egnet til publikumsformål. Tredje etasje har en rik utstillingshistorikk og et stort potensial for videre bruk forutsatt rehabilitering. En videreutvikling av tredje etasje bør være en ambisjon på sikt. Tekniske rom legges primært til denne etasjen, men det vil i vårt forslag kun oppta rundt 30-40% av det totale arealet. Hvordan dette på sikt kan løses hvis bruk av tredje etasje til publikum blir aktuelt, vil igjen avhenge av de tekniske krav som stilles til det konseptet som til slutt velges.

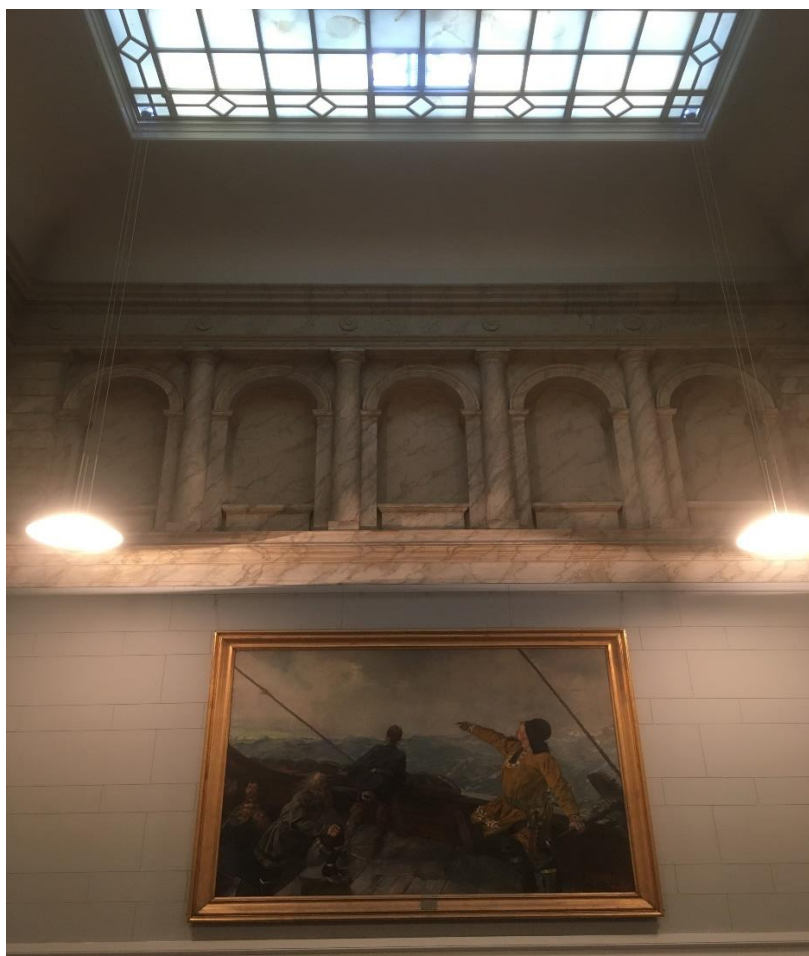
Det elektriske anlegget er utdatert og alt forutsettes skiftet ut. Ventilasjonsaggregater gjenbrukes så langt det lar seg gjøre. Befuktning til de nye klimatiserte rommene i første og andre etasje legges til i aggregatene. Når bygningen er fraflyttet vil det være mulig med grundigere befaringer for kartlegging av mulig gjenbruk av teknisk utstyr.

Brukerutstyr er medtatt i kalkylen. Med referanse til rehabiliteringen av Nationalmuseet i Stockholm er montre, disker, garderobeinnredning, kunstbelysning, AV-utstyr og øvrig inventar medregnet i kalkylen. Kjøkkenleveransen er beregnet ut fra referanser med tilsvarende kapasitet. Kostnaden på brukerutstyrsleveransen vil påvirkes av det konseptet som til slutt velges og er kun et anslag basert på basisutrustning.

Vi har i samarbeid med Nasjonalmuseets sikkerhetsavdeling gjennomgått mulige løsninger. Utgangspunkt for sikkerhetsnivået i kalkylen er dagens standard. Vi understreker at dette bare er anslag, ytterligere detaljering må gjøres først når endelig innhold er definert.

For å bedre bygningens klimaavtrykk har vi gjort en enkel befaring og kartlegging av muligheten for bruk av solenergi. På bakgrunn av foreløpige beregninger er det sannsynlig at det i sommerhalvåret vil kunne produseres energi nok til å dekke kjølebehovet. Dette vil i så fall innebære en vesentlig forbedring målt mot dagens situasjon. Dette er kun løse anslag og vil måtte utredes nærmere i en detaljprosjektering. Installasjoner som dette forutsetter selvsagt at det kan gjøres på en måte som er i tråd med fredningen som omfatter alle eksteriører.

Det vises til kalkyle og notater fra tekniske rådgivere.

(Foto prosjektgruppa)

6 Interessentanalyse og programforslag

I den årelange diskusjonen om Nasjonalgalleriets etterbruk har det blitt presentert en rekke ulike forslag til utstillingsprogrammer. I tråd med bestillingen fra Kulturdepartementet har vi gjort en analyse av ulike interessenters forslag til etterbruk. Analysen er avgrenset til det visuelle kunstfeltet. Kildeutvelgelsen har vært bred, drøyt 150 mennesker har deltatt i en til en-samtaler. I tillegg til kunstnerorganisasjonene Norske Billedkunstnere, Unge Kunstneres Samfund, Samisk Kunstnerforbund, Trap, Kunsthåndverkerne og Foreningen frie fotografer har vi valgt et bredt utvalg fra organisasjonene som formidler visuell kunst i Norge. Disse kan deles inn i fem kategorier:

1. Statlige og kommunale formidlingsinstitusjoner som finansieres over offentlige budsjetter
2. Privateide museer som finansieres av en stiftelse/billettinntekter
3. Kommersielle gallerier som finansieres gjennom salg av kunstverk
4. Ikke-kommersielle institusjoner som hovedsakelig finansieres av en kombinasjon av offentlige og private støttebidrag, fond og prosjektmidler
5. Kunstnerdrevne visningsrom som hovedsakelig finansieres gjennom offentlige prosjektmidler og dugnad

Vi har også hatt samtaler med representanter for institusjoner som tilbyr utdanning innen kunstfagene, som Kunsthøgskolen i Oslo, OsloMet (kunst og design), Arkitektur- og designhøgskolen og Universitetet i Oslo (kunsthistorie).

Samtalene har kretset rundt spørsmålene:

- Hva kan og bør Nasjonalgalleriet inneholde? Hva kan dette være som supplement til det som allerede finnes?
- Hvilke målgrupper bør det tenkes ekstra på? Hvem er flinke på publikumsrekruttering, nasjonalt og internasjonalt?
- Hvilke prosjekter utenfor Norge kan være til inspirasjon i hva de viser, måten de viser det på, i henvendelsen til publikum, i utforming av bygget osv.
- Hvilke ressurspersoner bør vi møte?

Programforslagene har kommet til via uformelle samtaler og kvalitative intervjuer med nevnte interessentgrupper, samt henvendelser fra eksterne etter vi gjorde kjent via medieoppslag og sosiale medier at vi ønsket innspill.

Med grunnlag i Jeløya-erklæringen skal Nasjonalgalleriet videreføre sin historie som åpent og allment tilgjengelig museum, derfor er ikke forslag som kontorløsninger og andre innspill som medfører enkeltgruppers eksklusive tilgang viderefremidlet i denne rapporten. Siden Nasjonalgalleriets funksjon ikke skal transformeres, men også for fremtiden være et visningssted for kunst, har også forslag som gjelder kulturformål som er på siden av dette, som for eksempel musikkstudio, dansesaler, øvingsrom, figurteaterverksted og konsertscene, ikke blitt tatt med videre i vurderingen.

Flere av forslagene har vært lansert i tidligere innspillsrunder, senest i Statsbyggs Konseptvalgutredning fra 2016 (KVU). Vi har så langt det har latt seg gjøre forsøkt å kategorisere innspillene som definerte programkonsepter.

Forslagene er sortert etter hvilke plan de er foreslått for, deretter alfabetisk. Plan 1 og 2 er de eksisterende utstillingssalene. Plan 0 og 3 er de to planene som per i dag ikke er åpne for publikum og som representerer muligheter for ny bruk.

6.1 Programforslag til plan 1 og 2

- **Et Nasjonalgalleri for hele Norge.** Ideen overlapper delvis med andre ideer som har samarbeid mellom institusjoner som utgangspunkt. Denne ideen tydeliggjør Nasjonalgalleriets historiske rolle og søker å ta tilbake byggets funksjon som hele Norges museum med et program som involverer samtlige kunstmuseer i Norge i en felles mønstring.
- **Feministisk museum.** Et museum for kvinner i kunsten etter modell av Museum of Women in the Arts i Washington. Det er foreslått at museet viser både historisk og samtidig kunst, samt at museet også skal fungere som arena for debatt etter litteraturhusmodellen.

- **Filmmuseum.** Forslaget om filmmuseum er delvis overlappende med ideen om mediemuseum. Ideen er foreslått knyttet til en bredere filmhistorie og kan også inkludere videokunst, medietek og kinovisningsrom.
- **Fotomuseum.** Forslaget kommer i tillegg til ideen om Fotografihuset på Sørenga og er ment for historisk og samtidig kunstfoto. Preus sin rike samling er nevnt som mulig utgangspunkt, i samarbeid med andre samlinger.
- **Guttormsgaards arkiv.** Har fokus på verdens- og hverdagskunst, urfolks- og minoritetskultur, samt det trykte ord. Arkivet er et korrektiv til ideene om samling, og nasjonalgalleriet historisk har representert. Arkivet gjøres til et senter for utstillinger, forskning og undervisning, med vekt på alternativ historiefortelling og nye formidlingsformer.
- **Kulturhistorisk museum (KHM).** Det har også i løpet av denne mulighetsstudien blitt foreslått at Kulturhistorisk museum overtar Nasjonalgalleriet, slik det senest ble foreslått i Statsbyggs KVV fra 2016. Forslaget er basert på tidligere skisser om å lage et utstillingsprogram av hovedsakelig middelalder- og kirkekunst.
- **Kunstnerne-kunstsamling.** Det er foreslått å etablere en ny kunstnerstyrt kunstsamling med fokus på innkjøp av kunstverk av nålevende kunstnere valgt av profesjonelle kunstnere. Samlingens særpreg vil være at alle verk er valgt blant samtidens levende kunstnere av en utskiftende kunstnerkomité. Ideen kan minne om, den nå nedlagte, Norsk kulturråd sin innkjøpsordning for samtidskunst.
- **Kunstnerne museum.** Det er foreslått at museet benyttes til utstillinger med kunstverk fra de offentlige samlingene/museene som settes sammen av profesjonelle kunstnere. Ideen er foreslått i kombinasjon med arbeidslokaler og honorert arbeidsopphold for kunstnerne i perioden for å kunne forske på samlingene.
- **Mediemuseum.** Det er foreslått et mediemuseum etter modell av Newseum i Washington og at dette kan gjøres som et samarbeid mellom Teknisk Museum, Nasjonalbiblioteket og andre. Det er også nevnt i forbindelse med fotomuseum og kunne vært i en kombinasjon.
- **Modellmuseum.** Som en forlengelse av skissenes museum er det også foreslått et museum for arkitektoniske modeller. Dette kan kombineres med skisser men er også foreslått som et selvstendig program. En referanse er utstillingen Modelling Time som ble holdt på Kunstnerne Hus.
- **Museum in Residence.** Det lages en rekke flotte og viktige utstillinger rundt i landet som aldri vises i Oslo. Ideen spiller på et slags Riksutstillinger i revers. Tidligere ble det laget et hovedstadsprogram som ble sendt rundt til resten av landet. Denne ideen bygger på at resten av landet kommer til Oslo som gjestende museer på Nasjonalgalleriet.
- **Nordisk modernisme.** Det er foreslått et program med Nordisk modernisme. Dette vil kunne ta utgangspunkt i Nasjonalmuseets samlinger i samarbeid med andre, hvorav Canica-samlingen nevnes spesielt.

- **Norge 1000 år.** Det er foreslått en bredt fortalt Norgeshistorie, hovedsakelig basert på samlingene til Kulturhistorisk museum, Norsk Folkemuseum og Nasjonalmuseet. Programmet vil kunne spenne fra vikingtid til oljealder og kretse rundt spørsmål om identitet, om hvor vi kommer fra og hva som binder oss sammen i et felles vi.
- **Norge 200 år.** Om nasjonsdanning etter 1814 basert på Grunnlovens paragraf 100 som regulerer retten til ytringsfrihet. Ideen har vært fremmet med utgangspunkt i kunsten som ytring, hva kunst har betydd i spørsmål om identitet og samfunns- og demokratidannelse. Denne ideen har også tatt utgangspunkt i at flere institusjoner kan samarbeide om et felles program.
- **Periodemuseum (1830–1900).** Forslaget til periodemuseum handler om et utstillingsprogram lagt til den perioden Nasjonalgalleriet i stor grad har blitt til og fram til modernismen. Dette vil kunne løses med verk Nasjonalmuseet har i sin samling, supplert med innlån fra andre museer og private samlinger.
- **Portrettgalleri.** Et portrettgalleri som spenner over århundrer fram til dagens selfiekultur. Ideen om portrettgalleri har også blitt lansert tidligere. En referanse er National Portrait Gallery i London.
- **Samisk Kunstmuseum.** Diskusjonen om et eget samisk museum har vart over mange år. Samlingen finnes men er husløs. Nord-Norsk Kunstmuseum aktualiserte dette behovet da de i samarbeid med RiddoDuottarMuseat i Karasjok skapte museet som ikke fysisk eksisterer, men som burde eksistere: Sámi Dáiddamusea. Dette konkrete innspillet innebærer å videreføre prosjektet i Tromsø ved at det samiske museet overtar Nasjonalgalleriet i påvente av en permanent løsning.
- **Skissenes museum.** Nasjonalmuseet og andre museer har store samlinger med skisser som viser kunstnerens prosess. Et skissenes museum vil kunne vise den kreative prosessen som ligger forut det som endelig når museumsveggen, slik man senest kunne se i Sohlberg-utstillingen da en femten år lang reise fra en skisse på en konvolutt til et endelig «Vinternatt i Rondane» ble vist.
- **Skulpturmuseum.** Ideen om skulpturmuseum har vært foreslått tidligere, både et museum for eldre skulpturer og kun det, men også et museum for tredimensjonal kunst generelt, fra antikkens byster til her og nå. Ideen spiller på byggets opprinnelige utgangspunkt som skulpturmuseum. Glyptoteket i København nevnes som referanse. Konseptet stiller begrensede krav til klimaregulering. Som en forlengelse av skulpturideen er det blitt foreslått å tilknytte et tverrkunstnerisk program som også inkluderer dans og musikk.

6.2 Programforslag til plan 0 og 3

- **Fotoverksted.** Bjørka verksteder for kamerabasert kunst er blant flere initiativer med rombehov. Det har blitt foreslått å etablere et verkstedsfellesskap til plan 0. Dette er i likhet med Norske Grafikeres Verksted medlemsbasert og kunstnerdrevet. De har i dag sin virksomhet på Grønland i Oslo.

- **Grafisk verksted.** Norske Grafikeres Verksted har foreslått å flytte sine verksteder til plan 0. NGV (1931) er ideell og kunstnerdrevet og er Oslos eneste åpne grafikkverksted. Verkstedet er fullt utstyrt og har i dag tilhold på Kalbakken. NGV har diverse publikumsrettede tiltak.
- **Kunst- og kulturinkubator.** Det er pekt på at aktører innen kunstfeltet ofte jobber i isolasjon. Det ønskes en tverrfaglig inkubator som aktivt kan være med på å fremme samarbeid og bygge broer mellom det frie feltet og institusjonene, gjerne etter modell av fellesløsninger som MESH, 657 og Sentralen. Dette kan være med på fremme nye bvsamarbeid, nye metoder og nye sammenhenger. PRAKSIS er nevnt som mulig vertskap for dette.
- **Kunstbokhandel.** Det har blitt foreslått å ha en kunstbokhandel, som for eksempel Torpedo bokhandel & forlag. De presenterer et bredt utvalg av kunstbøker; fra eget forlag, andre forlag og kunstnernes egne publikasjoner.
- **Kunstneratelier.** Det er knapphet på arbeidsrom for kunstnere. De nye prosjektene på Tranen og Myntgata er i utgangspunktet midlertidige og presset er stort. Ideen er å transformere Nasjonalgalleriet fra museum for det som er skapt til fabrikk for det som skal skapes. Unge Kunstneres Samfund (UKS) er nevnt som mulig vertskap. Det er også spilt inn at dette kunne vært organisert som en residency/postgraduate-ordning, noe kunstnerorganisasjonene over lengre tid har adressert behovet for.
- **Trykkeri for kunstnerpublikasjoner.** Flere har foreslått å gi kunstnere mulighet til å trykke egne publikasjoner, med bedre kvalitet og til en rimeligere pris enn det kommersielle aktører kan tilby. Muligheten for å kunne trykke kunstbøker etter forespørsel er et identifisert behov for feltet. Fellesverkstedet er nevnt som mulig kompetansemiljø.
- **Prosjektutstillinger.** Flere av innspillene har pekt på behovet for prosjektrum som ikke eies av private gallerier eller foreninger, men som kan huse uavhengige, prosjektbaserte utstillinger. En konkretisering av en slik idé kan handle om en årlig sommerutstilling. Det er foreslått at det hvert år går ut en åpen utlysning som kuraterende og produserende miljøer eksternt kan søke på. En uavhengig jury velger hvert år ut et prosjekt som får lage sommerutstillingen. Det er andre aktører som også har sommerutstilling, blant annet Kunstnernes Hus, så dette må i så fall koordineres, men poenget med ideen er primært å kunne huse prosjektbaserte utstillinger fra det frie feltet.
- **Tingstedet.** Tingstedet spiller videre på en utstilling som ble vist på Teknisk Museum i 2014: TING – teknologi og demokrati. Tingstedet løfter gjenstandene til å bli saker. Med utgangspunkt i lokale museumsgjenstander skal Tingstedet løfte ungdommens engasjement til nasjonale saker. Innspillet tar utgangspunkt i Nasjonalgalleriet som nasjonal arena i et prosjekt som involverer lokale museer.
- **UKS.** Unge Kunstneres Samfund er både en medlemsorganisasjon for kunstnere og et visningssted og har over flere år vært på leting etter mer egnede lokaler. Sammen med blant annet Fotogalleriet hadde de prosjektet Kreativt Naboskap som utredet muligheten for å samle flere aktører i feltet under samme tak. Framtidige lokaler for aktørene bak Kreativt Naboskap er fortsatt uavklart.

6.3 Sideprogrammer

Det har også blitt foreslått en rekke sideprogrammer som foredrag, konserter, debatter og andre arrangementsbaserte aktiviteter. Det foreslås å legge til rette for at denne typen arrangementer kan gjennomføres i auditorium og prosjektrum.

Som en del av innspillsarbeidet har studenter ved OsloMet, som en del av kurset Entrepreneurship in Art and Design, hatt Nasjonalgalleriet som case-study. To ulike studentgrupper har sett på hva som må til for å gjøre Nasjonalgalleriet attraktivt for en yngre målgruppe enn det museene normalt når. Disse innspillene har primært vært knyttet til nevnte sideprogrammer. Ytterligere detaljering av eventuelle sideprogrammer vil komme i neste fase av utviklingen når endelig programprofil foreslås.

6.4 Atelier, verksteder og arbeidsrom

I lanseringen av prosjektet ble det uttalt et ønske om å kunne inkludere skapende kunst i form av atelier, verksteder og arbeidsrom. I prosessen har vi hatt samtaler med kunstnerorganisasjonene og kunstproduserende miljøer. Ettersom vi gikk i dybden støtte vi imidlertid på en del utfordringer som gjør at vi ikke anbefaler å ha med dette videre i en gjennomføringsfase. Grunnlaget for konklusjonen beskrives i presentasjonen av rehabiliteringskonseptet, men kort oppsummert er begrunnelsen at:

- Bygningen er vernet, både eksteriør og interiør. Dette gir betydelige begrensninger og vil i mange tilfeller være i konflikt med å åpne opp for mer industriell bruk.
- Bygningen er reist som visningssted. Bygget har ingen industrielle kvaliteter, det er lave og smale dører og begrenset takhøyde i de etasjene som kunne vært aktuelle (0 og 3).
- På grunn av bygningens struktur, tilstand og vernegrad vil kvadratmeterkostnaden for arbeidslokaler fort kunne bli 50-60 000,- per kvadratmeter. Med et slik prisnivå ville det ha vært mer rasjonelt å bygge nye lokaler spesialtilpasset formålet.
- I interessentanalysen har det blitt fremmet sterke argumenter for ikke å privatisere bruken av et bygg som så tydelig er bygd for allmennheten.

Vi understreker imidlertid at atelier- og verkstedsbehovet er stort, noe informantene i dette prosjektet har bekreftet.

6.5 Videre utvikling av plan 3

Det er grunn til å gjenta at plan 3 ikke er et loft men var planlagt og bygget som utstillingsarealer. Rommene har store volumer og følger i stor grad strukturen i plan 2, med tilkomst fra begge fløyene i nord og syd. Inntil nyere tid fungerte det som utstillingsarealer, men på grunn nye krav til universell utforming, rømning og inneklimate etasjen stengt for publikum.

Fordi gulvene er på tre ulike nivåer og etasjens isolerende egenskaper er for dårlig til å holde stabile temperaturer gjennom året, må det forholdsvis omfattende tiltak til for at denne etasjen kan gjenåpne for publikum. Siden denne etasjen er en likeverdig del av arkitekt Schirmers opprinnelige planer, har vi valgt å foreta noen enkle vurderinger. Det er fullt mulig å rehabilitere etasjen slik at den imøtekommer dagens krav, men det vil være mer kostnadskrevenne enn for de øvrige etasjene, antakelig 30-40% mer per kvadratmeter fordi det medfører betydelige tiltak i gulv og tak.

Siden denne mulighetsstudien forholder seg til forventningen om at det ikke skal beløpe store kostnader, presenterer vi ikke grunnlaget for videreutvikling av plan 3 i denne fasen av mulighetsstudien.

7 Utgangspunkt for utvikling av framtidig utstillingsprogram

Engasjementet for Nasjonalgalleriet er stort og ideene mange. Interessentene har med sine mange velfunderte innspill lagt et godt grunnlag for å kunne foreslå en programprofil som kan gi et nytt, langt liv for Nasjonalgalleriet.

Nasjonalgalleriet er reist som et «tempel for kunsten» på drøyt 9000 kvadratmeter brutto. Flere av innspillene har mer karakter av galleri- og kunsthallkonsepter og vil ha vanskeligheter med å passe inn i et såpass stort museumsbygg, like lite skape et publikumsgrunnlag stort nok til å fylle det.

Et framtidig program kan selvsagt bestå av flere delprogrammer, men for at en museumsbygning av denne størrelsen skal fungere praktisk med hensyn til drift og økonomi og samtidig kunne kommunisere en tydelig profil, mener vi at det vil forutsette et større hovedkonsept som kan fylle salene i plan 2.

Vi må også ta med i beregningen at kreative ideer i dag får praktiske og økonomiske konsekvenser i morgen; alle forslagene vil ha effekter for teknikk, klima, sikkerhet, økonomi, flyt i bygget og konkurransesituasjonen i Oslo. Disse hensynene må balanseres på best mulig måte og vurderes nøye før et endelig konseptvalg.

Flere av forslagene peker på Nasjonalgalleriets historisk viktige rolle i den norske nasjons- og demokratidannelsen, hvor nettopp spørsmål om identitet og tilhørighet var grunnlaget for opprettelsen av selve institusjonen. Begreper som går igjen er ytringskultur, identitet og fellesskap. Dette er i tråd med Kulturmeldingen som fastslår: «Kulturens demokratiske innverknad ligg særleg i at han er ein kanal for grupper og individ som søker etter innsikt i eigen identitet og eiga historie, og ein arena for den openheita og kritikken eit demokratisk samfunn er avhengig av.»

Samarbeid mellom ulike samlinger og institusjoner går også igjen i flere av innspillene. Basert på bredden av forslag som framkommer i interessentanalysen, synes vi det for det videre arbeidet mot leveringen av del 2, høsten 2021, er verdt å jobbe med å vurdere om det er grunnlag for gjennomføring av programideer som bygger på samarbeid.

Nasjonalgalleriet har hatt stor definisjonsmakt og kanoniserende kraft - den offisielle norske kunsthistorien har blitt til her. Ved at nye stemmer nå kan få tilgang til disse mektige salene, vil vi kunne få presentert nye perspektiver på kunst, identitet og fellesskap. Noen av ideene peker også på samlinger som står på sida av hva vi i dag definerer som kunst. Dette kan gi muligheter til å koble kunst og andre typer kulturarvsmateriale på måter som åpner for nye perspektiver, fortellinger og forståelser.

Vi har konkludert med at ideer som er basert på verkstedsfunksjoner ikke egner seg for bygget. Dette utelukker selvsagt ikke at kunstnere kan skape utstillingene sine i salene og at publikum kan få være en del av denne levende skapelsesprosessen, om ønskelig. Men det videre søket vil rette seg mot utstillingsprogrammer som passer til byggets utforming og tekniske begrensninger, som helt enkelt kler bygget. Siden ideer som forutsetter samarbeid mellom flere aktører nevnes såpass ofte skylder vi å undersøke nærmere om det finnes en interesse og et reelt grunnlag for gjennomføring av slike ideer. Et samarbeid i det videre programarbeidet vil kunne representere en videreføring av det privat-offentlige samarbeidet som er utgangspunkt for denne mulighetsstudien og tenkt som grunnlag for den videre finansieringen av rehabiliteringen. Det vil kunne gi noen positive tilleggseffekter om vi fant en ny modell for hvordan samlinger organiseres og formidles på, hvor ulike formater, tradisjoner og betrakningsmåter kan komme sammen.

Når det skal jobbes videre med å definere Nasjonalgalleriets framtidige programprofil kan det midlertidig konkluderes med at det vil være naturlig å lete etter forslag som:

- Tydelig representerer noe vi ikke allerede har fra før.
- Har kapasitet til å fylle det volumet som bygget utgjør og at det finnes økonomiske og organisasjonsmessige ressurser til å følge det opp.
- Tar utgangspunkt i samarbeid mellom ulike samlinger, slik at det tilbys et helt nytt program som hver enkelt institusjon selv ikke kunne ha tilbudt, og som derigjennom også representerer en ny måte å organisere utstillinger på.
- Etterstreber kunstnerisk og publikumsmessig mangfold og reell deltakelse.
- Fremmer kunstens betydning i samfunnet, utfordrer og inspirerer til engasjement og deltagelse med mål om å skape ny innsikt og forståelse.
- Har publikumspotensial av en størrelse som gjør driftskostnadene akseptable.

Gjennom et samarbeid mellom aktører i kunstfeltet vil den samlede aktiviteten i bygningen kunne generere nye ideer, perspektiver og samfunnsengasjement som når utover kunsten selv. Det nye Nasjonalgalleriet kan videreføre byggets historiske rolle som arena for ytringskultur, men utvide perspektivet gjennom tilgang til flere samlinger, ulike tradisjoner og fortolkningsmåter. På den måten kan Nasjonalgalleriet fortsette å fremme kunstens betydning i samfunnet, utfordre og inspirere til engasjement og deltagelse og skape ny innsikt og forståelse.

Detaljerte beskrivelser av organisasjon, økonomi og drift kan først gjøres i forbindelse med endelig valg av konsept i fase 2.

Nasjonalgalleriet vil kunne bli en inkluderende sosial arena for samtale og diskusjon med, rundt og gjennom kunst. Den samlede aktiviteten i bygningen kan generere nye ideer, perspektiver og samfunnsengasjement som når utover kunsten selv. (Foto Statsbygg)

8 Vedlegg

Planskisser
Rom- og funksjonsprogram
Kalkylenotat
Kalkylesammendrag
Skissegrunnlag kalkyle
Milepælsplan
Forenklet usikkerhetsanalyse

Kilder

- Aksjon Redd Nasjonalgalleriet – Fredrik Torp mfl
<http://reddnasjonalgalleriet.blogspot.com/>
- Mari Hvattum
<https://www.fortidsminneforeningen.no/avdelinger/nyheter-oslo-og-akershus/nasjonalgalleriet-et-umistelig-monument>
- Nasjonalgalleriet – Audun Eckhoff (red) – Fagbokforlaget 2017
<https://www.fagbokforlaget.no/Nasjonalgalleriet/I9788245022582>
- NTNU – Den glemte kostnaden når staten bygger nytt
<https://www.ntnu.no/documents/1261860271/1262021752/2018-2+v3+Den+glemte+kostnaden+na%CC%8Ar+staten+bygger+nytt+%282%29.3+%281%29.pdf/c838cf90-2462-4918-b278-450fb17f2006?version=1.0>
- Riksantikvaren – Nasjonalgalleriet er fredet
<https://www.riksantikvaren.no/Fredning/Fredninger/2012/Nasjonalgalleriet-er-fredet>
- Statsbygg – KVVU for Tullinløkkaområdet
<https://www.statsbygg.no/files/prosjekter/tullinlokka/kvu/KVVU-Tullinlokkaområdet.pdf>
- Statsbygg – KVVU Tullinløkka referanseprosjekter
<https://www.statsbygg.no/files/prosjekter/tullinlokka/kvu/Vedl11-Referanseprosjekter.pdf>
- Statsbygg – Tilstandsanalyse NS3423 og NS3424. 2015
<https://www.statsbygg.no/files/prosjekter/tullinlokka/kvu/Vedl2-TilstandsanalyseStOlavsgt32.pdf>

Medieomtale:

Aftenposten, 05.11.2018:

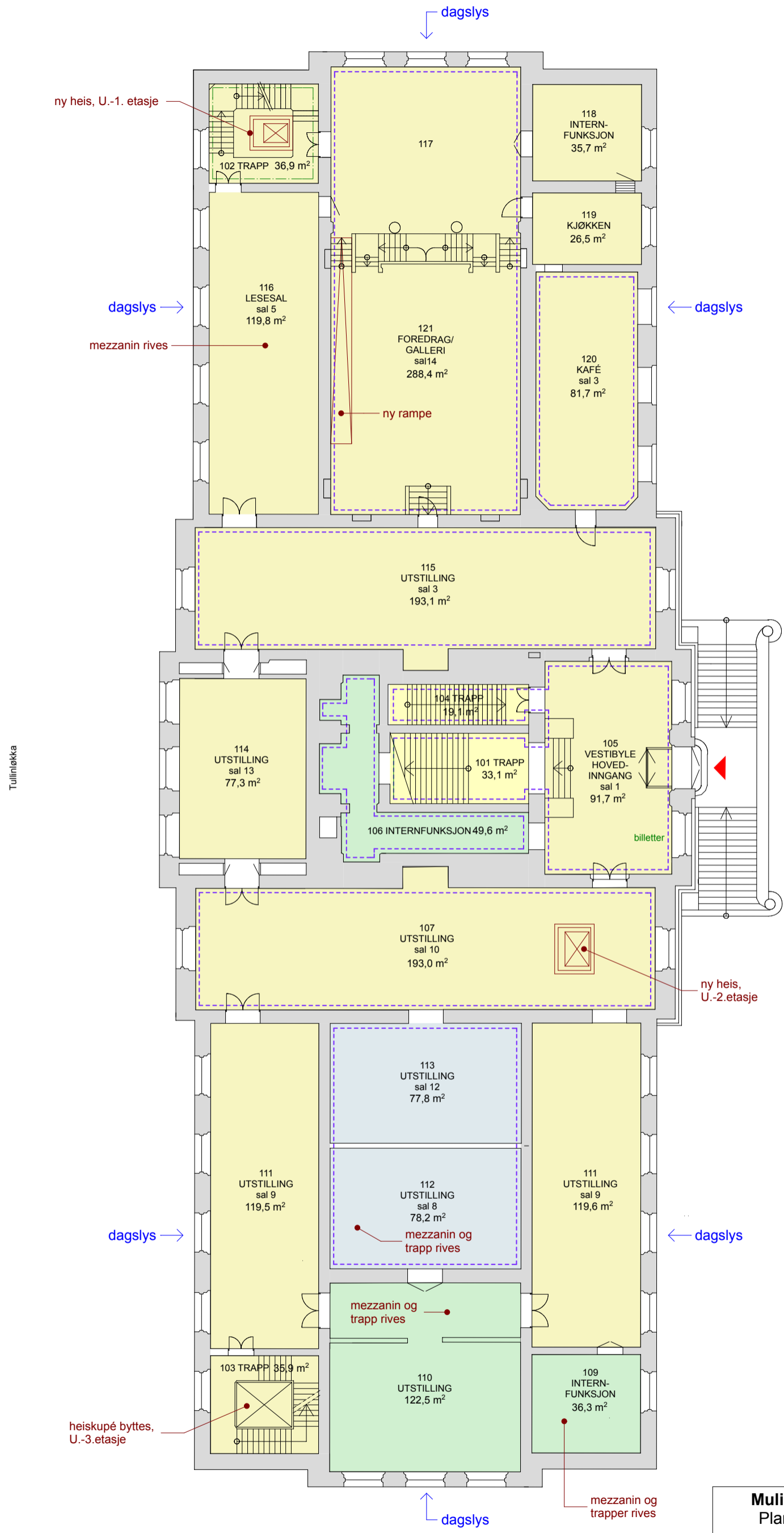
<https://www.aftenposten.no/kultur/i/a29VE4/nasjonalgalleriet-skal-bli-folkets-kunsthuss>

Aftenposten, 14.01.2019:

<https://www.aftenposten.no/kultur/i/ddAOJo/nasjonalgalleriets-redningsmenn-etterlyser-ideer-til-hva-museet-kan-fylles-med>

Digitalt arkiv (rapporter, tegninger, foto mm):

<https://nasjonalgalleriet-arkiv.netlify.com/>

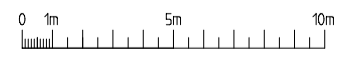
Tegnforklaring

- = Lett oppussing overflater og elektro
- = Generell oppussing
- = Klimatisert areal
- = Oppussing til ny bruk/rehabilitering
- = Teknisk
- = Særskilt verneverdi

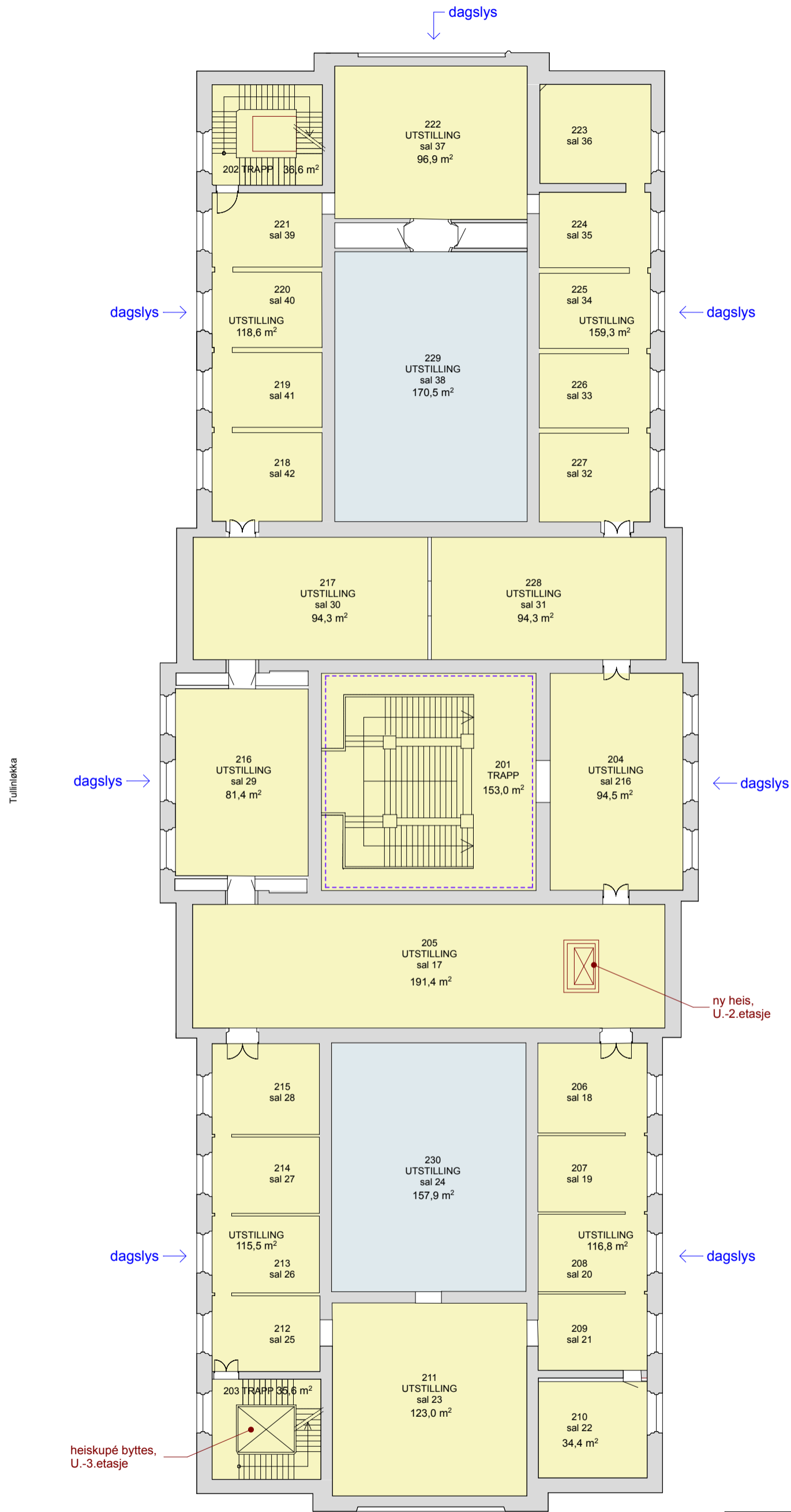
Tullintøkka

Universitetsgata

Mulighetsstudie Nasjonalgalleriet
 Plan 1. etasje, 1:250, januar 2020
 Fokus rådgivning
 Tegning basert på branntegninger fra NBC 2007

2328 m2 BTA

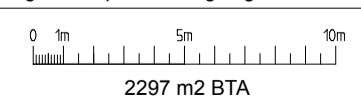
Tegnforklaring

- = Lett oppussing overflater og elektro
- = Generell oppussing
- = Klimatisert areal
- = Oppussing til ny bruk/rehabilitering
- = Teknisk
- = Særskilt verneverdi

ny heis, U.-2.etasje

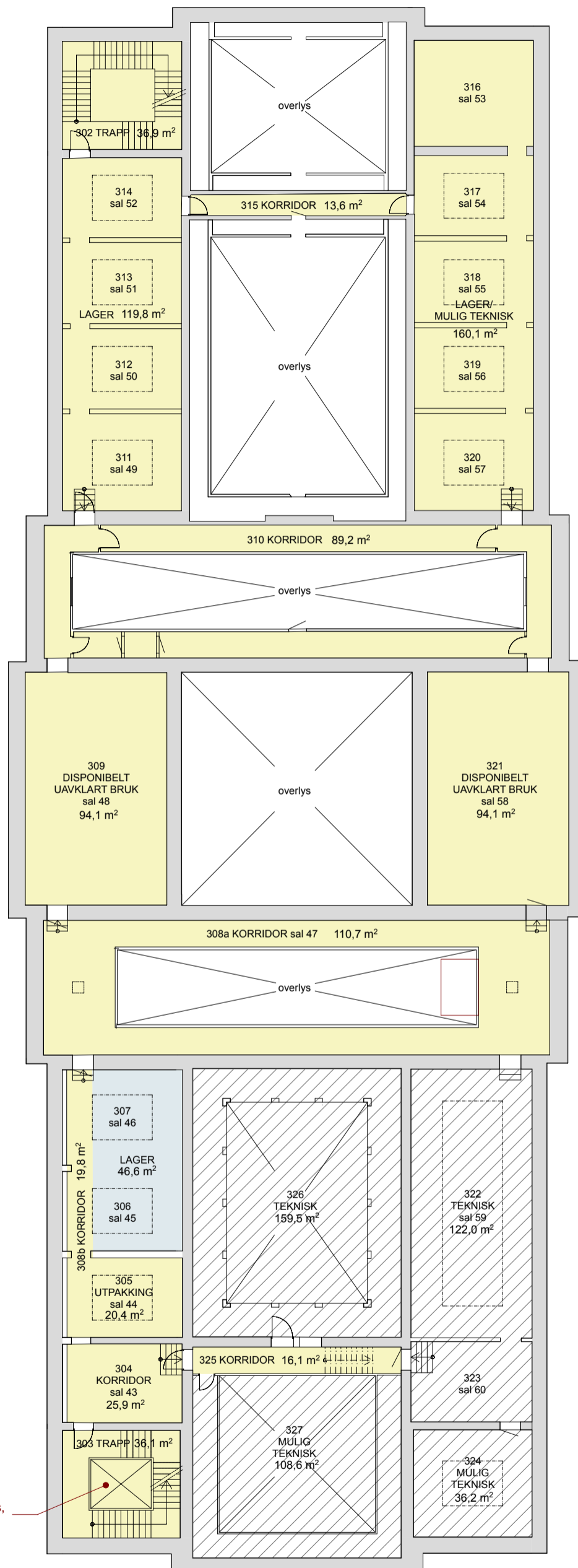
heiskupé byttes, U.-3.etasje

Mulighetsstudie Nasjonalgalleriet
 Plan 2. etasje, 1:250, januar 2020
 Fokus rådgivning
 Tegning basert på branntegninger fra NBC 2007

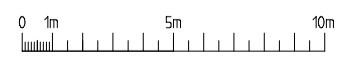
Tegnforklaring

- = Lett oppussing overflater og elektro
- = Generell oppussing
- = Klimatisert areal
- = Oppussing til ny bruk/rehabilitering
- = Teknisk
- = Særskilt verneverdi

heiskupé byttes, U.-3.etasje

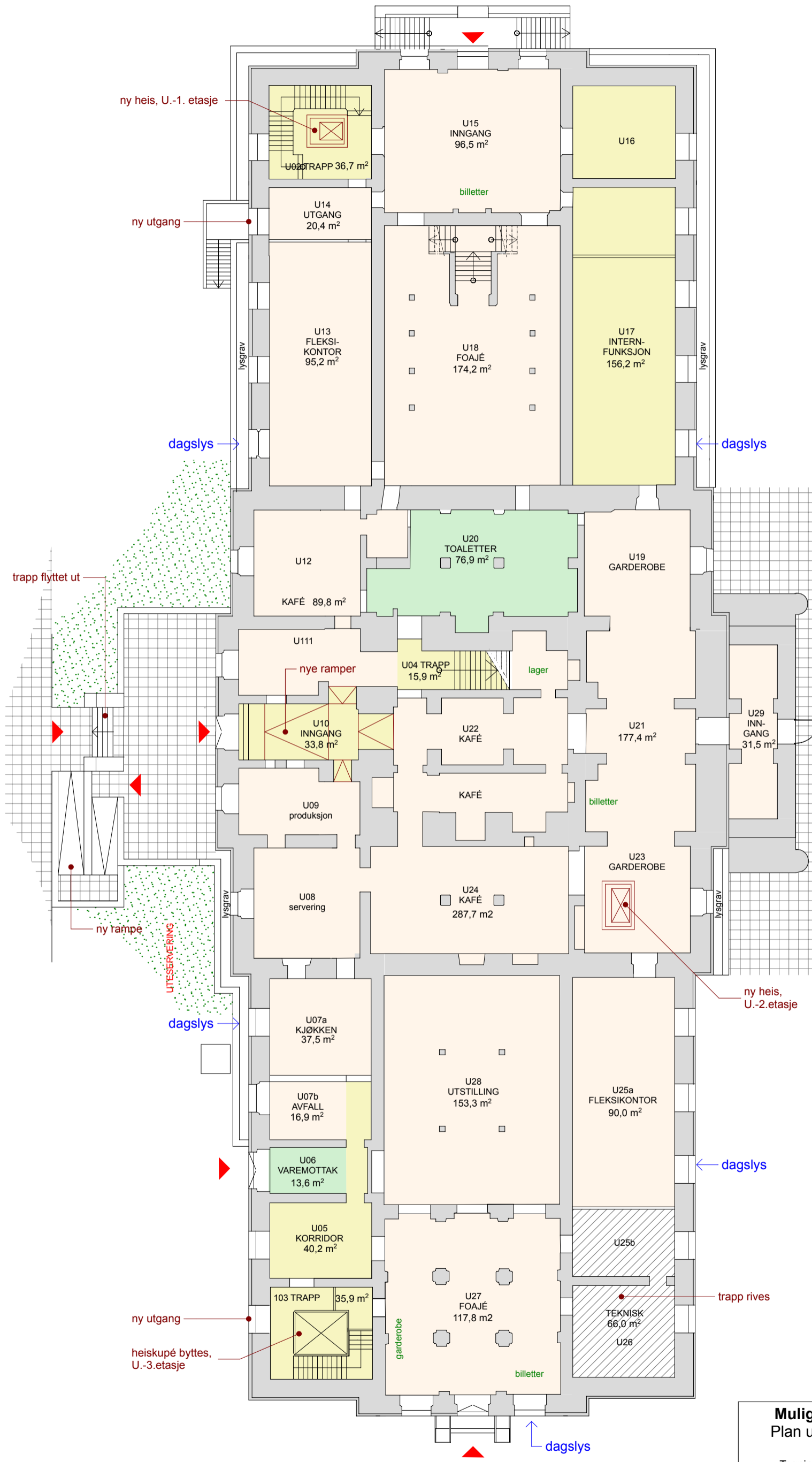
Mulighetsstudie Nasjonalgalleriet
 Plan 3. etasje, 1:250, januar 2020
 Fokus rådgivning
 Tegning basert på branntegninger fra NBC 2007

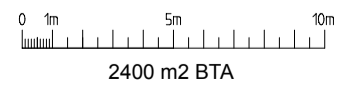
2299 m2 BTA

Tegnforklaring

- = Lett oppussing overflater og elektro
- = Generell oppussing
- = Klimatisert areal
- = Oppussing til ny bruk/rehabilitering
- = Teknisk
- = Særskilt verneverdi

Mulighetsstudie Nasjonalgalleriet
 Plan underetasje, 1:250, januar 2020
 Fokus rådgivning
 Tegning basert på branntegninger fra NBC 2007

romnr.	(ny) bruk	funksjons- beskrivelse	sal nr.	lett oppussing	generell oppussing	ny bruk/ rehab.	klimatisering	publikums- virksomhet	intern virksomhet	kontor, personal	areal BRA m2	areal BTA m2	omkrets m
1. etasje	utstillinger							x				2328	
2. etasje	utstillinger							x				2297	
3. etasje	intern virksomhet									x		2299	
underetasje	uavhengig bruk							x				2400	
	SUM											9324	

1. etasje

101	hovedtrapp			x				x			33	24
102	trapp nord, ny heis	rømningsveg		x				x	x		37	24
103	trapp sør, vareheis	rømningsveg		x				x	x		36	24
104	trapp til underetasje			x				x			19	21
105	vestibyle, hovedinngang		1	x				x			92	40
106	internfunksjon				x					x	50	51
107	utstilling, ny heis	NG+ utstillinger	10	x				x			193	71
108	utstilling	NG+ utstillinger	11	x				x			120	63
109	internfunksjon				x			x			36	24
110	utstilling	NG+ utstillinger			x			x			123	63
111	utstilling	NG+ utstillinger	9	x				x			120	51
112	utstilling	NG+ utstillinger	8			x	X	x			78	36
113	utstilling	NG+ utstillinger	12			x	X	x			77	36
114	utstilling		13	x				x			77	36
115	utstilling	NG+ utstillinger	3	x				x			193	71
116	lesesal	arbeidsplasser	5	x				x			120	50
117, 121	foredrag/galleri		14	x							288	75
118	internfunksjon	til foredragssal		x				x			36	24
119	kjøkken	til Den Franske sal		x					x		27	21
120	kafé	Den Franske sal	3	x				x			82	

2. etasje

201	hovedtrapp			x				x			153	50
202	trapp nord	rømningsveg		x				x	x		37	24
203	trapp sør, vareheis	rømningsveg		x				x	x		36	24
204	utstilling	NG+ utstillinger	16	x				x			95	40
205	utstilling, ny heis	NG+ utstillinger	17	x				x			191	69
206, 207, 208, 209	utstilling	NG+ utstillinger	18, 19, 20, 21	x				x			117	71
210	utstilling		22	x					x		34	24
211	utstilling	NG+ utstillinger	23	x				x			123	44
212, 213, 214, 215	utstilling	NG+ utstillinger	25, 26, 27, 28	x				x			116	80
216	utstilling	NG+ utstillinger	29	x				x			81	
217	utstilling	NG+ utstillinger	30	x				x			94	41
218, 219, 220, 221	utstilling	NG+ utstillinger	39, 40, 41, 42	x				x			119	82
222	utstilling	NG+ utstillinger	37	x				x			97	40
223, 224, 225, 226, 227	utstilling	NG+ utstillinger	32, 33, 34, 35, 36	x				x			159	106
228	utstilling	NG+ utstillinger	31	x				x			94	41
229	utstilling	NG+ utstillinger	38			x	X	x			171	
230	utstilling	NG+ utstillinger	24			x	X	x			158	

3. etasje

302	trapp nord	rømningsveg		x						x	37	
303	trapp sør, vareheis	rømningsveg		x						x	36	
304	korridor		43	x						x	26	
305	utpakking		44	x						x	20	
306, 307	lager		45, 46			x	X			x	47	
308a	korridor		47	x						x	111	
308b	korridor			x						x	20	
309	disp., uavklart bruk	uavklart bruk	48	x						x	94	
310	korridor			x						x	89	
311, 312, 313, 314	lager		49, 50, 51, 52	x						x	120	
315	korridor			x						x	14	
316, 317, 318, 319, 320	disp., mulig teknisk		53, 54, 55, 56, 57	x						x	160	
321	disp., uavklart bruk		58	x						x	94	
322, 323	teknisk		59, 60	x							122	
324	mulig teknisk			x							37	
325	korridor			x						x	16	
326	teknisk			x						x	160	

327	teknisk			x					x	109		
underetasje												
U02	trapp nord, heis	rømningsveg		x					x	37		
U03	trapp sør, vareheis	rømningsveg		x					x	36		
U04	trapp til 1. etasje			x						16		
U05	korridor			x					x	40		
U06	varemottak	for utstillinger, kafe		x					x	14		
U07a	kjøkken					x			x	38		
U07b	avfall					x			x	17		
U08, U09, U11, U12, U22, U24	kafé	produksjon, sitte				x		x		378		
U10	inngang				x			x		34		
U13	fleksikontor					x		x		95		
U14	utgang	ny rømningsvei				x		x		20		
U15	inngang					x		x		95		
U16, U17	internfunksjon	lager, personalrom		x					x	156		
U18	foajé					x				174		
U19, U21, U23	garderobe, heis					x				177		
U20	toaletter				x			x		77		
U25a	fleksikontor					x			x	90		
U25b, U26	teknisk									66		
U27	foajé					x		x		118		
U28	utstilling					x				153		
U29	inngang	lånerullestoler mm				x		x		32		

MULIGHETSSTUDIE NASJONALGALLERIET KALKYLE

Forutsetninger for de kalkulererte arbeidene er presisert under hver post.

2 Bygning

20 Bygning, generelt

Generell riving i 1., 2., 3. og underetasje.

Riving av mezzaniner, opprydding, riving av skjermvegger i utstillingsarealer.

Riving for nye innganger i underetasjen.

Riving av dekke for etablering av ny heissjakt.

Riving av glasstak og båndteking av tak.

Riving heis.

Fjerning av mesh på vinduer.

Bygningen inneholder miljøfarlige stoffer og det må foretas en komplett miljøkartlegging. Det er medtatt 2 MNOK til miljøsanering.

21 Grunn og fundamenter

Oppgraving av yttervegg under mark mot Tullinløkka.

22 Bæresystemer

Forsterkning av dekke ved åpning for ny heissjakt. Bæring for ny heissjakt i glass.

Noe uspesifiserte kostnader på bærekonstruksjoner.

23 Yttervegger

Fasadevask hele fasade og antigraffiti opp til 4 meter.

Vinduer. Ettersyn av eksisterende vinduer, nye varevinduer med motorisert solavskjerming på innsiden i 1. og 2. etasje. Nye varevinduer i underetasjen.

Innside yttervegg er behandlet som innervegger.

Dører og porter. 2 nye rømningsdører i vindusåpninger som tilpasses.

24 Innervegger

Pussede og malte flater males, ny tekstil på vegger med duk.

Brystningspanel, dørromramminger og belistning males eller lakkeres.

Nye vegger i underetasje av pusset lettbetong, keramiske fliser på toalett og garderober.

Glassvegger rundt heissjakt i trapperom nord.

Dører. Nye sikringsporter for bruk av underetasjen når utstillingsarealene er lukket. Nye robuste dører i underetasjen.

Alle dører justeres og smøres opp. Brannglassdører beholdes.

25 Dekker

Bærende dekker. 25% av areal i underetasje erstattes.

Halvparten av gulvoverflaten i underetasjen slipes og impregneres, halvparten får nye keramiske fliser. Øvrig gulvbelegg. Myke gulvbelegg skiftes og stengulv renses og oljes.

Parkett slipes og lakkes, 10% erstattes. Korkfliser erstattes med mykt gulvbelegg.

Himlinger. Malte faste himling renses og males. I underetasjen er det i hovedsak medtatt akustikkpuss samt enkelte rom med treullsementplater og hygienehimling.

Himlinger med opprinnelig glass og profilsystem bevares. Glass rengjøres, profiler renses og males før remontering av glasset. Skadde ruter erstattes.

Himlinger med nyere profilsystem erstattes med nytt profilsystem.

Det er medtatt kostnader for klimatiseringsdekke og innbruddsikring over glasshimling i utstillingssaler i andre etasje.

26 Yttertak

Glass og profiler i glasstak skiftes.

Båndtekking skiftes.

Etterisolering er ikke vurdert medtatt på grunn av vernehensyn.

27 Fast inventar

Nytt serveringskjøkken i underetasje.

Nytt fast inventar, ny skilting.

28 Trapper, balkonger, m.m.

Oppussing av gulv, rekkverk og håndløpere i alle trappeløp.

29 Andre bygningsmessige deler

Det er medtatt 15% til hjelpearbeider for VVS og 10% elektroarbeider.

3 VVS -installasjoner

31 Sanitær

Eksisterende installasjoner gjenbrukes så langt det er mulig, men det er avsatt midler til rehabilitering, omlegging og oppgraderinger i alle etasjer.

I underetasjen er det medtatt nye bunnledninger og installasjoner til kjøkken og tekniske rom og installasjoner til personalrom.

Vann- og avløp til for befuktere i 3. etasje.

32 Varme

Nye installasjoner for tur/retur til varmebatterier for nye ventilasjonsaggregater i underetasje og 1. etasje.

Nye energibrønner for varmepumpe for energiforsyning til bygget i underetasje og utendørs.

Nye installasjoner i underetasje for isvannsproduksjon og avfuktig/kjøling.

33 Brannslukking

Eksisterende installasjon gjenbrukes, men det er forutsatt at noen kurser må legges om.

36 Luftbehandling, ventilasjon og klimatisering

Bygningen deles opp i klimatiserte soner med høye krav til luftfuktighet og temperatur og soner med vanlige krav til ventilasjon.

I klimatiserte soner skal relativ fuktighet minimum kunne styres innenfor et område på mellom 40 – 60 % RF og temperatur mellom 22 og 24°C med mindre variasjoner på døgnbasis. Kravene medfører nødvendig oppgradering av eksisterende ventilasjonssystem med befuktning og kjøling. Klimatisert sone i 1. etasje betjenes fra nytt teknisk rom i underetasjen.

Ikke-klimatiserte soner i deler av 1. etasje og hele 2. etasje ventileres med overstrømningsventilasjon.

Nye ventilasjonsaggregater i underetasjen betjener underetasjen og deler av 1. etasje.
Nye isvannsledninger til eksisterende og nye aggregater og oppgradert kjølekapasitet vil ivareta komfortkjøling.

37 Automatisering

Eksisterende automatikk er av nye dato og vurderes å kunne brukes på nytt med oppgraderinger. For nye aggregater på plan U1 er det tatt med ny installasjon, og videre er det tatt med midler til ny toppsystemenhet.
Nye energimålere, nye alarmer.

4 Elektroinstallasjoner

Samtlige elektrotekniske installasjoner erstattes med nye, det er medtatt ekstra kostnader for forsiktig demontering og ekstraarbeid for å finne optimale føringsveier. Etter fraflytting vurderes det om eksisterende installasjoner kan demonteres, mellomlagres og monteres.
Nytt jordingsanlegg og «aktivt» lynvernanlegg.

Systemspenning 230 V endres til systemspenning 400 V, medfører antakelig bytte av trafo i ekstern nettstasjon; løsning er ikke forelagt Hafslund.

Ny hovedfordeling og nye stigekabler inkl. underfordelinger.

Nye lysstyringer baseres på BUS-baserte løsninger med KNX/DALI, alternativt rene DALI-lystyringer.

Nytt kursopplegg med stikkontakter og uttak tilpasset ny virksomhet.

Det er ikke forutsatt noen form for reservekraft i bygget, ut over forskriftsmessig batteri back-up på sikkerhetsanlegg og lokale mindre UPS for IKT i EF-rom.

44 Lys

For belysning er benyttet antatte m2-pris betraktninger for normalbelysning og belysning for virksomhet (belysning på kunst).

Forskriftsmessig nødløsanlegg basert på sentral overvåkning.

45 El-varme

Elektrisk varme er forutsatt beholdt. Nye ovner basert på en kombinasjon av strålevarme, gjennomstrømningsovner og robuste ribberørsovner tilpasset arealene. Det forutsettes sentral styring av varmeanlegget, via løsning KNX eller tilsvarende.

Det forutsettes solskjermingsanlegg med KNX-styring, dvs. felles KNX-anlegg for solskjerming, varme- og lysstyringer.

5 Teleinstallasjoner

Eksisterende teleinntak beholdes, men anordnes i avsatte ENI-rom. Redundant fiberfremlegg til byggets IKT-rom.

Nye EF-rom for terminering av IKT sprednett og egne bygningsfordelere for terminering av byggets drift- og sikkerhetsanlegg.

Felles eller delte rom IKT, sikkerhet- og bygningsdrift.

Strukturert kablingsanlegg med datauttak.

Kablingsanlegg for drift og sikkerhet, basert på kombinasjon av kategoriuttak, BUS-kabling og eventuelt annen leverandørkabling for systemene.

Det monteres ikke separat telefonianlegg, men det forutsettes doble datapunkter til arbeidsplasser o.l. slik at eventuelt IP-telefoni kan tilpasses.

Et enkelt porttelefonanlegg med svarapparat mellom inngang, varemottak og utvendig bomanlegg.

Forskriftsmessig brannalarmanlegg (ABA).

Sikkerhetsanlegg som et integrert IP-basert system.

Adgangskontroll (AAK), innbruddsalarm (AIA) og kameraovervåking (ITV) monteres iht. dagens omfang med kameraer både innom- og utomhus.

Sentral overvåking i driftsrom, og eventuelt via WEB-grensesnitt eksternt.

Det er avsatt beløp for aktivt nettverksutstyr IKT og AV-utstyr. Teleslynger inngår i AV-leveransen.

Alarmskinner for detektering av veggkunst erstattes av objektsikring utført som trådløs alarm, med alarmsender på objektivet, tilsvarende nytt NG. Ukjent omfang, kostnader ikke medtatt.

6 Andre installasjoner

Det er medtatt antatte kostnader for 3 nye heiser for person- og varetransport, vareheis tilpasses i eksisterende sjakt.

Kapasitet på stolareal er tilnærmet:

Ny hovedheis fra underetasje til 2. etasje B x D: = 2.000 x 1.400 mm

Ny HC-heis i nordre trappeløp: B x D = 1.100 x 1.400 mm

Rehabilitering av vareheis i søndre trappeløp B x D: = 2.600 x 3.200 mm

7 Utendørs

Ny belysning ved ytterdører, nye fasadelys og ITV-kameraer montert på nabobygg er medtatt med 5,0 MNOK. Wireoppheng er forutsatt beholdt.

8 Generelle kostnader

For utredning tidligfase og videre avdekking av konstruksjoner er det medtatt 2 % av Konto 1-7.

Til prosjektering er det medtatt 20 % av Konto 1-7 i tillegg til 2,2 MNOK for prosjektering av FE utstyr.

Til byggeadministrasjon er det av Konto 1-7 medtatt 1,5 % for byggeadministrasjon, 3,5 % til prosjektledelse og 5,0 % til byggeledelse/kontroll; i fredede bygg er oppfølging svært krevende.

Det er medtatt 1,8 MNOK for forsikringer, gebyrer mv.

9 Spesielle kostnader

91 Løst inventar og utstyr

Løst inventar og utstyr er grove estimater basert på referanseprosjekter.

10 Merverdiavgift

Det er ikke medtatt MVA i prisene.

11 Forventede tillegg

Det er medtatt 10 % til forventede tillegg.

12 Usikkerhetsavsetning

Det er medtatt 15 % til usikkerhetsavsetning.

Hovedsammendrag

NB! Andel mva som er medtatt i kalkylen		0,0 %							
			Grunninstallasjoner tekniske fag	U	Plan 1-2	Plan 3	Fasader, tak, utomhus etc	Sum Totalt	
Hovedsammendrag				Sum	Sum	Sum		Sum	kr/m2
01	Felleskostnader		14 538 792	6 676 884	7 316 215	1 712 469	13 104 972	43 349 332	4 648
02	Bygning		8 700 300	22 036 672	24 492 947	5 239 446	30 547 050	91 016 415	9 759
03	VVS		250 000	5 683 680	5 225 280	1 238 840	-	12 397 800	1 329
04	Elkraft		33 368 000	-	-	-	-	33 368 000	3 578
05	Tele og automatisering		11 260 000	100 000	766 000	657 000	57 000	12 840 000	1 377
06	Andre installasjoner		7 000 000	-	-	-	-	7 000 000	751
	Sum Huskostnad (konto 01 - 06)		75 117 092	34 497 236	37 800 442	8 847 755	43 709 022	199 971 547	21 442
07	Utendørs		5 555 000	704 000	-	-	-	6 259 000	671
	Sum Entreprenøskostnad (konto 01 - 07)		80 672 092	35 201 236	37 800 442	8 847 755	43 709 022	206 230 547	22 114
08	Generelle kostnader		27 976 269	11 960 396	13 437 971	3 497 991	13 986 887	70 859 515	7 598
	Sum Byggekostnad (konto 01 - 08)		108 648 361	47 161 632	51 238 413	12 345 746	57 695 909	277 090 062	29 712
09	Spesielle kostnader		-	2 131 250	9 744 625	1 065 625	-	12 941 500	1 388
10	Merverdiavgift	0,0 %	-	-	-	-	-	-	-
	Basiskostnad (konto 01 - 10)		108 648 361	49 292 882	60 983 038	13 411 371	57 695 909	290 031 562	31 099
11	Forventede tillegg	10,0 %	10 864 836	4 929 288	6 098 304	1 341 137	5 769 591	29 003 156	3 110
	Prosjektkostnad (konto 01 - 11)		119 513 198	54 222 170	67 081 342	14 752 508	63 465 500	319 034 718	34 209
12	Usikkerhetsavsetning	15,0 %	16 297 254	7 393 932	9 147 456	2 011 706	8 654 386	43 504 734	4 665
	Kostnadsramme (konto 01 - 12)		135 810 452	61 616 103	76 228 798	16 764 214	72 119 886	362 539 452	38 874
13	Prisregulering		-	-	-	-	-	-	-
	Kostnadsramme inkl prisregulering (konto 01 - 13)		135 810 452	61 616 103	76 228 798	16 764 214	72 119 886	362 539 452	38 874

PROSESS FRAM TIL KALKYLE

Formålet med fredningen

§ 3-2

..... Formålet med fredningen av bygningens interiør er å bevare rominndeling, bygningsdeler og overflater i de deler av interiøret som er opprinnelig fra byggeåret eller ombygget på en helhetlig måte som tjener den opprinnelige arkitekturen.....

§ 3-3

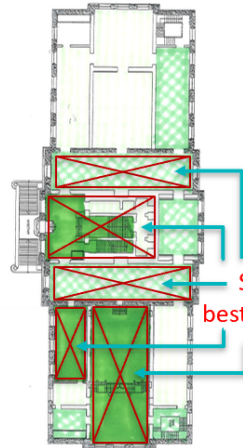
..... Tekniske oppgraderinger kan gjennomføres etter dispensasjon fra kulturminnemyndigheten jf. § 1-7.....

Interiør ikke fredet

underetasje

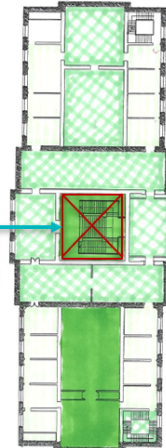
Interiør fredet

1. etasje

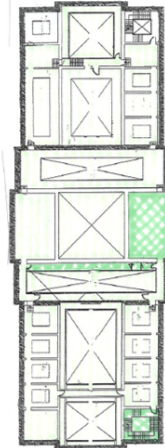
Særlige bestemmelser

Interiør fredet

2. etasje

Interiør fredet

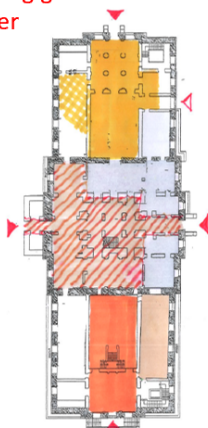
3. etasje

Kulturhistorisk verdi (Statsbygg)

■ = Svært stor
■ = Stor
■ = Middels

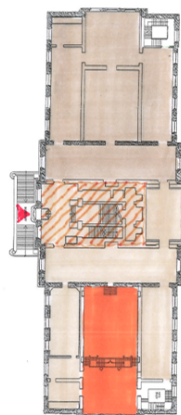
Hoveddisposisjon

Åpen bruk, uavhengige arealer

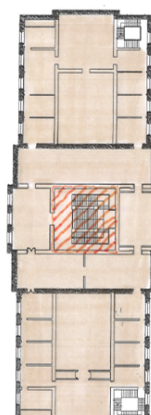
underetasje

Galleri

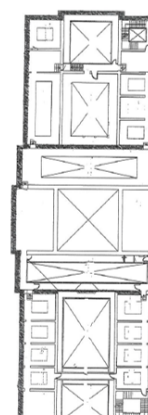
1. etasje

Galleri

2. etasje
høyeste
sikkerhet

Disp. , uavklart bruk

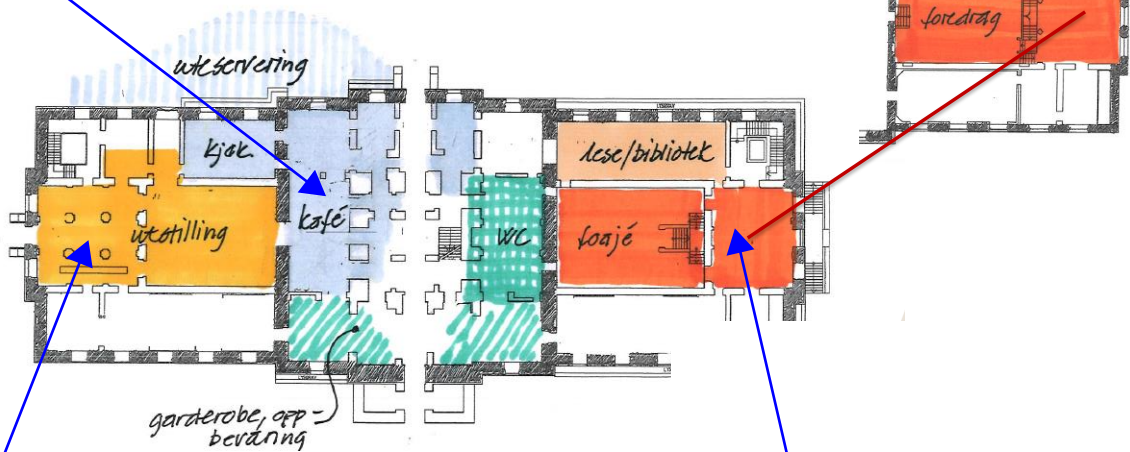

3. etasje

Underetasjen - åpen bruk, kafé, utstillinger, inngang/foajé foredragssal

← illustrasjon

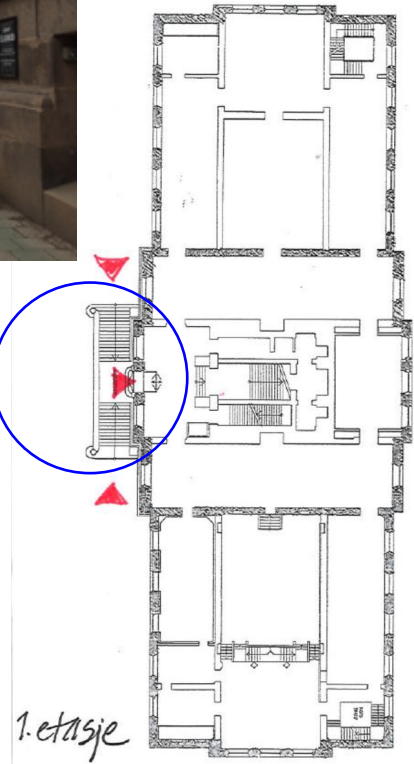

ny foajé

Innganger

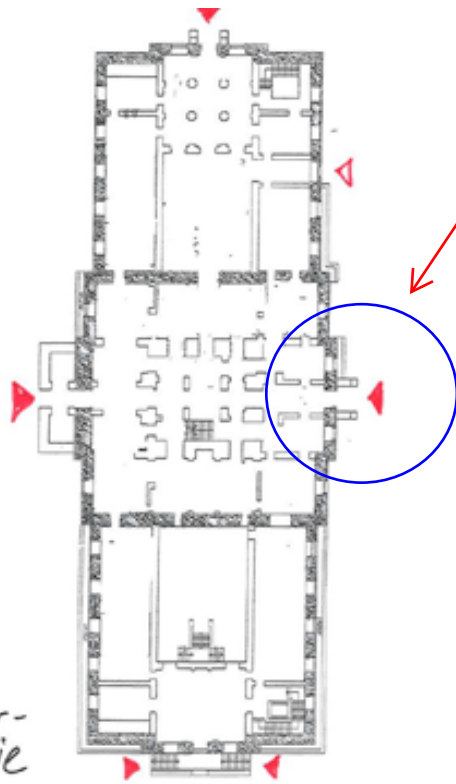
lite tilgjengelig
hovedinngang

1. etasje

UU-inngang
oppgraderes

Under-
etasje

Ny planfri inngang
fra Tullinløkka

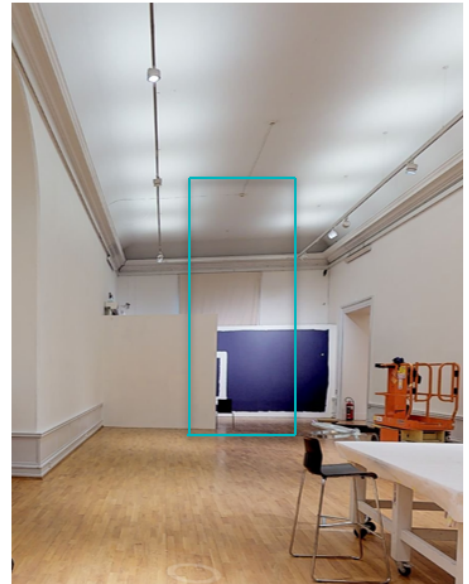

Vertikalkommunikasjon

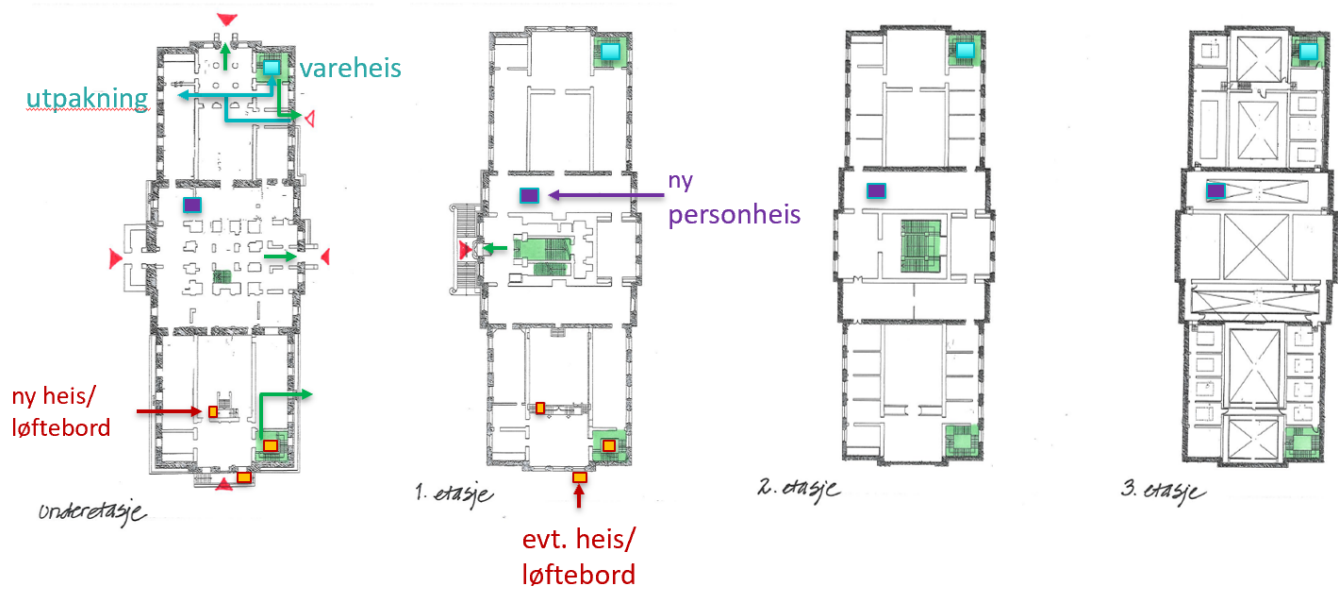

Ingen bygningsmessige inngrep i vestibylen

Ny personheis →

Bygningsmessige inngrep begrenset til dekker

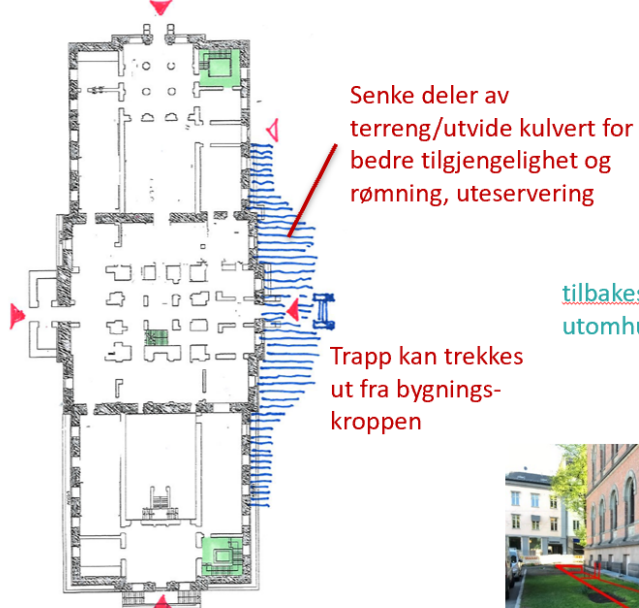

← Ny glassheis i nordre trappeløp

Utomhus

Ny åpenhet mot Tullinløkka

antatt byggeområde

tilbakestilling
utomhusanlegg

uteservering

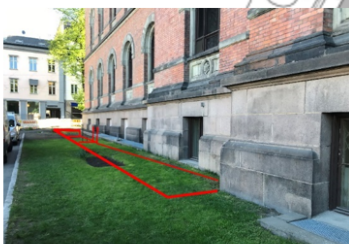
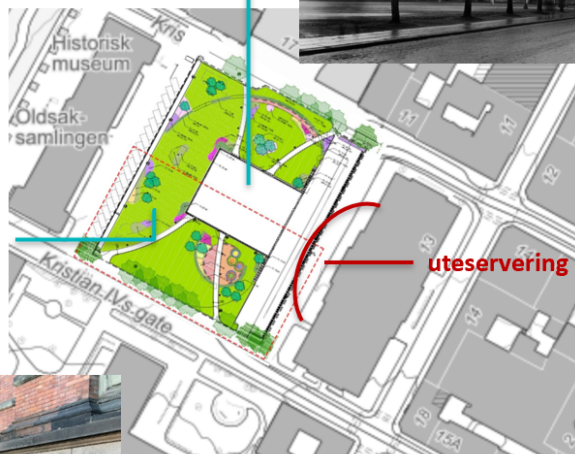
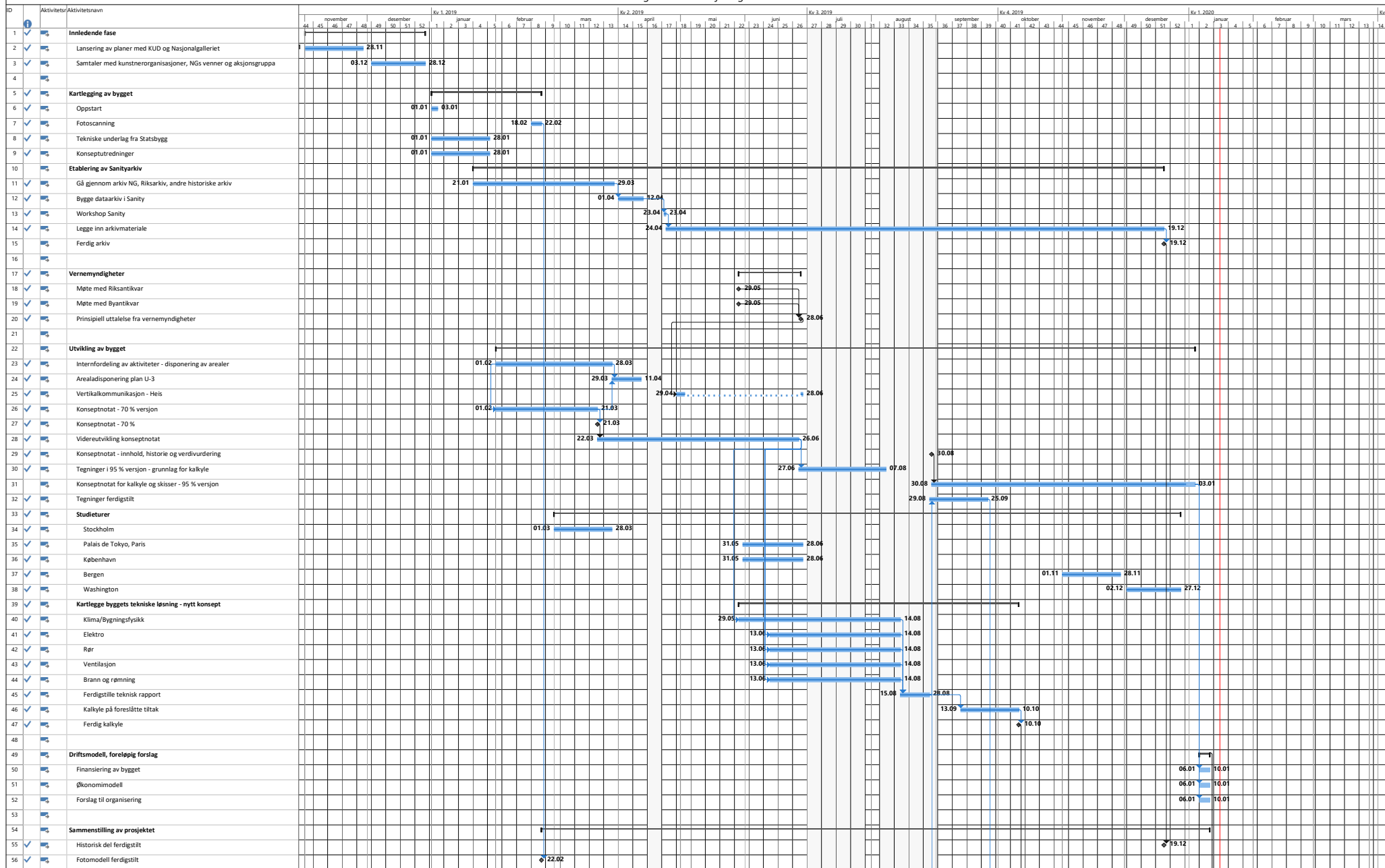

Foto: Wilse, Beer

Sammensatt illustrasjon

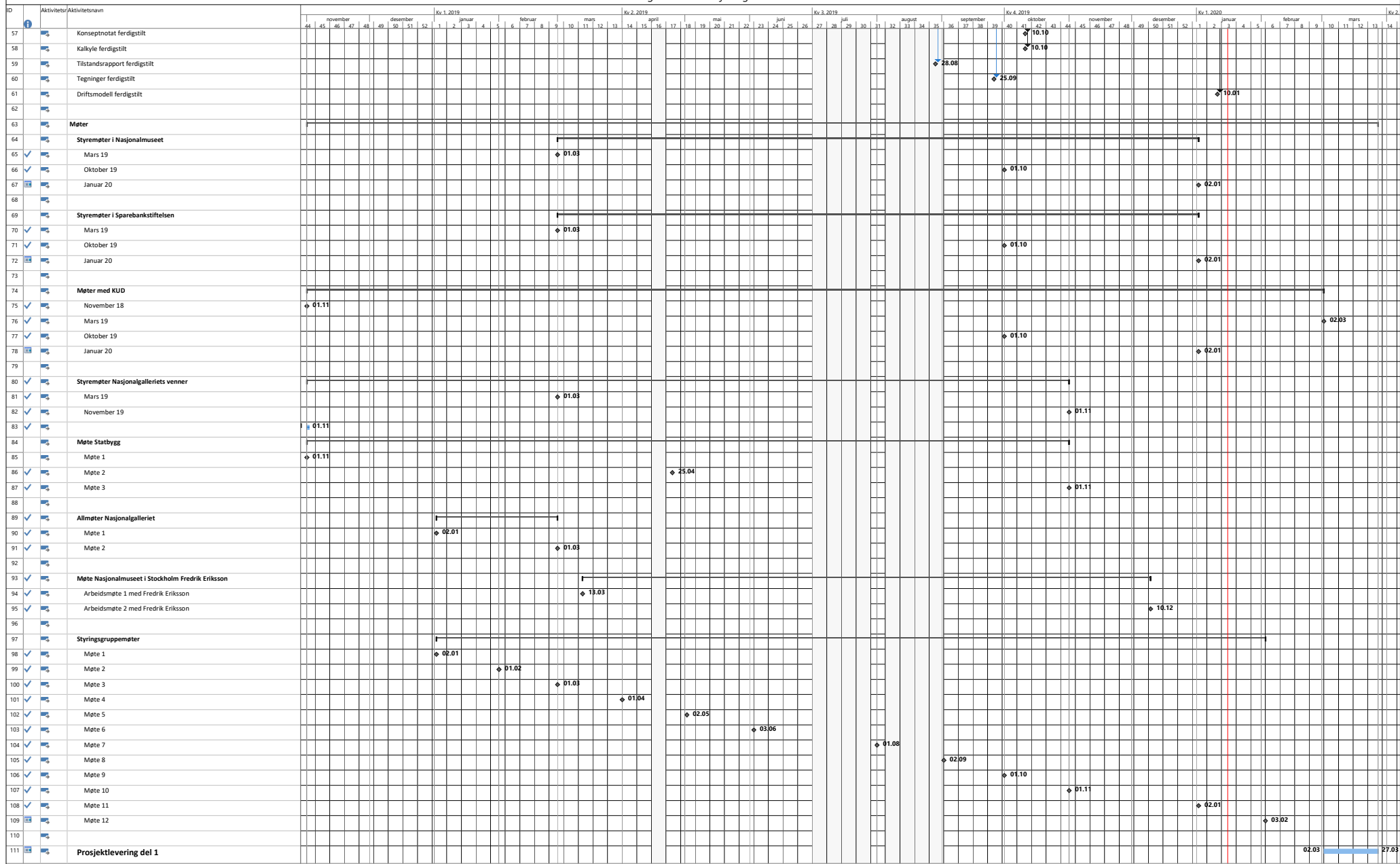
Mulighetsstudie Nasjonalgalleriet

Prosjekt: Hovedplan
 Dato: to 16.01.20

Aktivitet	Sammen drag	Inaktivt målpeil	Bare varighet	Bare start	Ekstern målpeil	Manuell fremdrift
Deling	Prosjekt sammen drag	Inaktivt sammen drag	Manuell sammen drags fremheving	Bare slutt	Tidfrist	
Målpeil	Inaktivt aktivitet	Manuell aktivitet	Manuell sammen drag	Gåttene aktiviteter	Fremdrift	

Mulighetsstudie Nasjonalgalleriet

Prosjekt: Hovedplan
Dato: to 16.01.20

Aktivitet	Sammen drag	Inaktivt mølepal	Barer varighet	Barer start	Ekstern mølepal	Manuell fremdrift
Deling	Prosjekt sammen drag	Inaktivt sammen drag	Manuell sammen drag/frembeving	Barer slutt	Tidfrist	
Mølepal	Inaktivt aktivitet	Manuell aktivitet	Manuell sammen drag	Gjeste aktivitet	Fremdrift	

AS Bygganalyse
Drammensveien 133
0277 OSLO

Dato
7. september 2020

Utarbeidet av
Kristin Ramlo

Kontrollert av
Olle Rudén

Sparebankstiftelsen
v/ Martin Revheim

Dokumentet er sendt
pr. e-post

Distribusjon
martin.revheim@sparebankstiftelsen.no

Forenklet usikkerhetsanalyse - Nasjonalgalleriet

Generelt

Sparebankstiftelsen og Nasjonalmuseet har på oppdrag av Kulturdepartementet igangsatt en mulighetsstudie for å komme frem til et rehabiliteringskonsept for Nasjonalgalleriet. I den forbindelse har AS Bygganalyse fått i oppdrag av Sparebankstiftelsen å gjennomføre en usikkerhetsanalyse av gjeldende basiskalkyle. Dette notatet presenterer forutsetninger og resultater av analysen.

Usikkerhetsanalysen ble gjennomført 05.03.2020 med deltagere fra Statsbygg, Sparebankstiftelsen, Fokus rådgivning, Link Arkitektur og Norconsult, i tillegg til Bygganalyse som fasiliterte prosessen. Det ble utført en forenklet usikkerhetsanalyse med kalkulasjonsprogrammet ISY-Calculus for å finne frem til P50 og P85.

Summeringsnivåer	Kostnadselementer	
	01 Felleskostnader	Entrepreniskostnader
Huskostnad →	02 - 06 Bygg og installasjoner (inklusive uspesifisert)	
Entrepreniskostnad →	07 Utendørs (inklusive uspesifisert)	
Byggekostnad →	08 Generelle kostnader	Byggherrekostnader
	09 Spesielle kostnader	
Basiskostnad →	10 Merverdiavgift (for konto 01 - 09)	
Prosjektkostnad →	11 Forventet tillegg (inklusive merverdiavgift)	
Kostnadsramme →	12 Usikkerhetsavsetning (inklusive merverdiavgift)	
Inklusive prisregulering →	13 Prisregulering (inklusive merverdiavgift)	

P50 - Styringsramme

P85 - Kostnadsramme

Figur 1 Kostnadsinndeling etter NS 3453

Forutsetninger for usikkerhetsanalysen:

- Basiskalkyle fra november 2019
- Usikkerhetsseminar 05.03.2020
- Prisdato: November 2019
- Kontraktsform: Byggherrestyrte entrepriser
- Byggetid: Ønskelig med ca. 20 måneder
- Byggestart. Ønskelig med januar 2022, men med tanke på flytting av kunst til nytt Nasjonalmuseum er vår 2023 mer sannsynlig
- Full MVA- refusjon

Deltagere

Navn	Firma	Rolle
Jan Myrlund	Fokus Rådgivning	PL
Bjørn Rokke	Norconsult	RIE
Hilde Almar Næss	Fokus Rådgivning	ARK
Arne Førland-Larsen	Link Arkitektur	RIV
Kjartan de Lange	Bygganalyse	Kalkyle bygg
Martin Eia-Revheim	Sparebankstiftelsen DNB	Prosjekteier
Endre Gjestebø	Statsbygg	Eiendomssjef
Olle Rudén	Bygganalyse	Prosessleder
Kristin Ramlo	Bygganalyse	Analytiker

Prosjektets basisestimat

Basisestimatet er utarbeidet av Bygganalyse, Norconsult, Link Arkitektur og Fokus rådgivning. Kalkylen er organisert iht. bygningsdeltabellen i NS 3451/53.

Prosjekt			Sum Totalt	
Prosjektdata:				
	Bruttoareal	BTA	9 326	m2
	Plan U		2 400	m2
	Plan 1		2 328	m2
	Plan 2		2 299	m2
	Plan 3		2 299	m2
	Arealer iht Fokus Rådgivning			
NB!	Andel mva som er medtatt i kalkylen	0,0 %		
			Sum Totalt	
	Hovedsammendrag		Sum	kr/m2
01	Felleskostnader		43 349 332	4 648
02	Bygning		91 016 415	9 759
03	VVS		12 397 800	1 329
04	Elkraft		33 368 000	3 578
05	Tele og automatisering		12 840 000	1 377
06	Andre installasjoner		7 000 000	751
	Sum Huskostnad (konto 01 - 06)		199 971 547	21 442
07	Utendørs		6 259 000	671
	Sum Entrepriisekostnad (konto 01 - 07)		206 230 547	22 114
08	Generelle kostnader		70 859 515	7 598
	Sum Byggekostnad (konto 01 - 08)		277 090 062	29 712
09	Spesielle kostnader		12 941 500	1 388
10	Merverdiavgift	0,0 %	-	-
	Basiskostnad (konto 01 - 10)		290 031 562	31 099

Figur 2 Basiskalkyle fra november 2019

I prosjektet/analysen er det ikke inkludert eller tatt høyde for:

- Provisoriske tiltak
- Driftskostnader
- Lagringskostnader
- Medgåtte kostnader
- Finanskostnader
- MVA
- Prisregulering
- Ekstremhendelser
- Konkurser/Streik hos entreprenør

Usikkerhetsanalyse

Dette er en forenklet usikkerhetsanalyse basert på ISY Calcus' usikkerhetsmodul. Usikkerhetsmodulen er basert på trepunktsestimering med 80% konfidensnivå (ref. P10/P90) og analytiske metoder. Formålet med analysen er å få mest mulig nøyaktig forventet kostnad (P50) og usikkerhetsavsetning (P85). Dette vil gi et kvalitativt og kvantitativt bilde av usikkerheten.

Uspesifisert

Det er valgt å håndtere uspesifiserte kostnader som en egen usikkerhetspost fremfor å legge den inn på hver enkelt post i basiskalkylen.

Uspesifisert - Nasjonalgalleriet							
Kostnadspost	Grunnkalkyle	Muligheter		Forventet		Risiko	
1. Uspesifisert	277,1	-5 %	263,2	0 %	277,1	25 %	346,38
Sum kto 01:08	277,1		263,2		277,1		346,4

Estimatusikkerhet

Under vises vurderte estimatusikkerheter fra usikkerhetsanalysen. Usikkerhetsvurdering er knyttet til rater, enhetspriser, timepriser og mengder.

Estimatusikkerhet - Nasjonalgalleriet							
Kostnadspost	Grunnkalkyle	Muligheter		Forventet		Risiko	
1. Felleskostnader	43,3	-10 %	39,0	0 %	43,3	20 %	51,96
2. Bygning	91,0	-10 %	81,9	0 %	91,0	20 %	109,2
3. VVS-installasjoner	12,4	-10 %	11,2	0 %	12,4	18 %	14,6
4. Elkraft	33,4	-5 %	31,7	0 %	33,4	19 %	39,7
5. Tele og automatisering	12,8	-5 %	12,2	0 %	12,8	19 %	15,2
6. Andre installasjoner	7,0	-5 %	6,7	0 %	7,0	15 %	8,1
7. Utendørs	6,3	-5 %	6,0	0 %	6,3	50 %	9,5
8. Generelle kostnader	70,9	-20 %	56,7	0 %	70,9	5 %	74,4
9. Spesielle kostnader inkl. markedspris	12,9	-20 %	10,3	0 %	12,9	20 %	15,5
Sum basiskostnad	290,0		255,6		290,0		338,2

Usikkerhetsfaktorer

Under vises vurderte usikkerhetsfaktorer. Driverne ble valgt av deltagerne ved usikkerhetsanalysen, og er overordnede usikkerheter som påvirker basiskostnad pluss forventet tillegg, basert på vurdert estimatusikkerhet.

Usikkerhetsfaktor - Nasjonalgalleriet							
Kostnadspost	Basiskostnad	Muligheter		Forventet		Risiko	
1. Rigg og drift	43,3	0 %	43,3	0 %	43,3	5 %	45,5
2. Marked	290,0	0 %	290,0	0 %	290,0	10 %	319,0
3. Byggherre, prosjekt- og byggeledelse	70,9	-20 %	56,7	0 %	70,9	10 %	78,0
4. Eksterne interessenter	290,0	-5 %	275,5	0 %	290,0	10 %	319,0
5. Prosjektoptimalisering	277,1	-10 %	249,4	0 %	277,1	5 %	291,0
6. Prosjekteringstid	277,1	-3 %	268,8	0 %	277,1	10 %	304,8

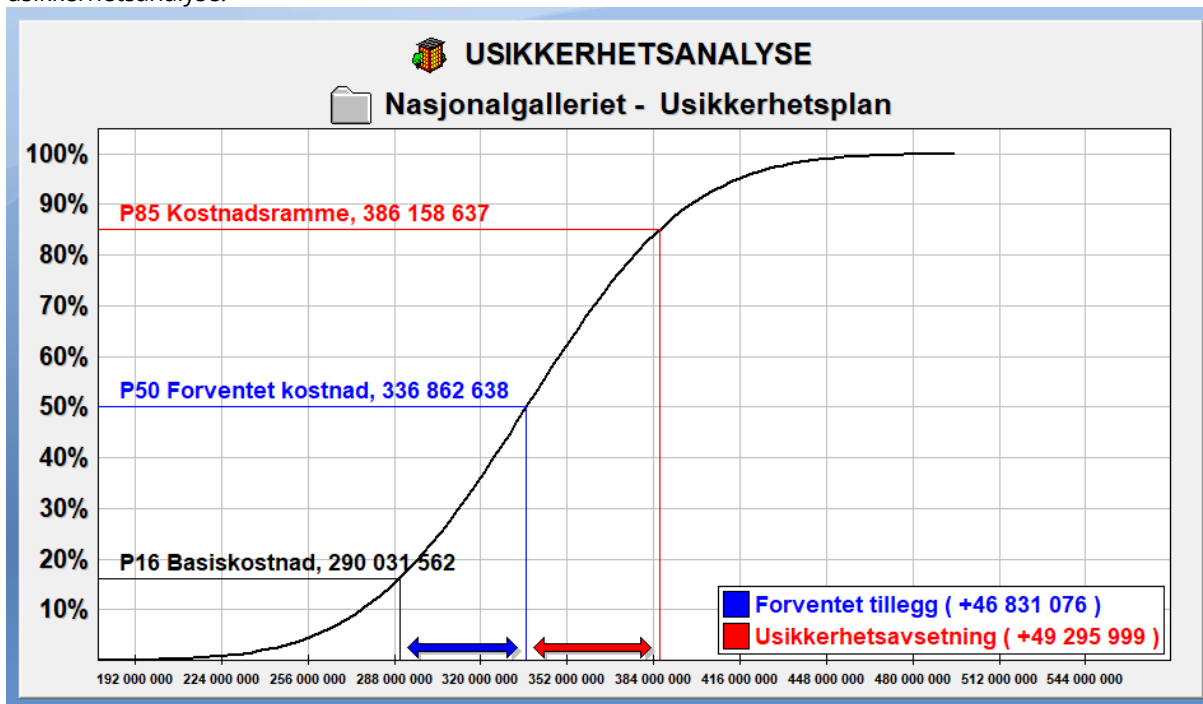
Resultater

Tabellen under viser resultater fra analysen. Her fremkommer basiskostnad, P50 (forventet kostnad), P85 (kostnadsramme) og standardavviket. Relativt standardavvik (14,1 %) angir hvor stor spredningen er ift. forventet kostnad.

		MNOK	%
P16	Basiskostnad	290,0	
	Forventet tillegg	46,8	16,1 %
P50	Forventet kostnad	336,8	av basiskostnad
	Usikkerhetsavsetning	49,3	17,0 %
P85	Kostnadsramme	386,1	av basiskostnad
	Standardavvik	47,6	14,1 %
			av forventet kostnad

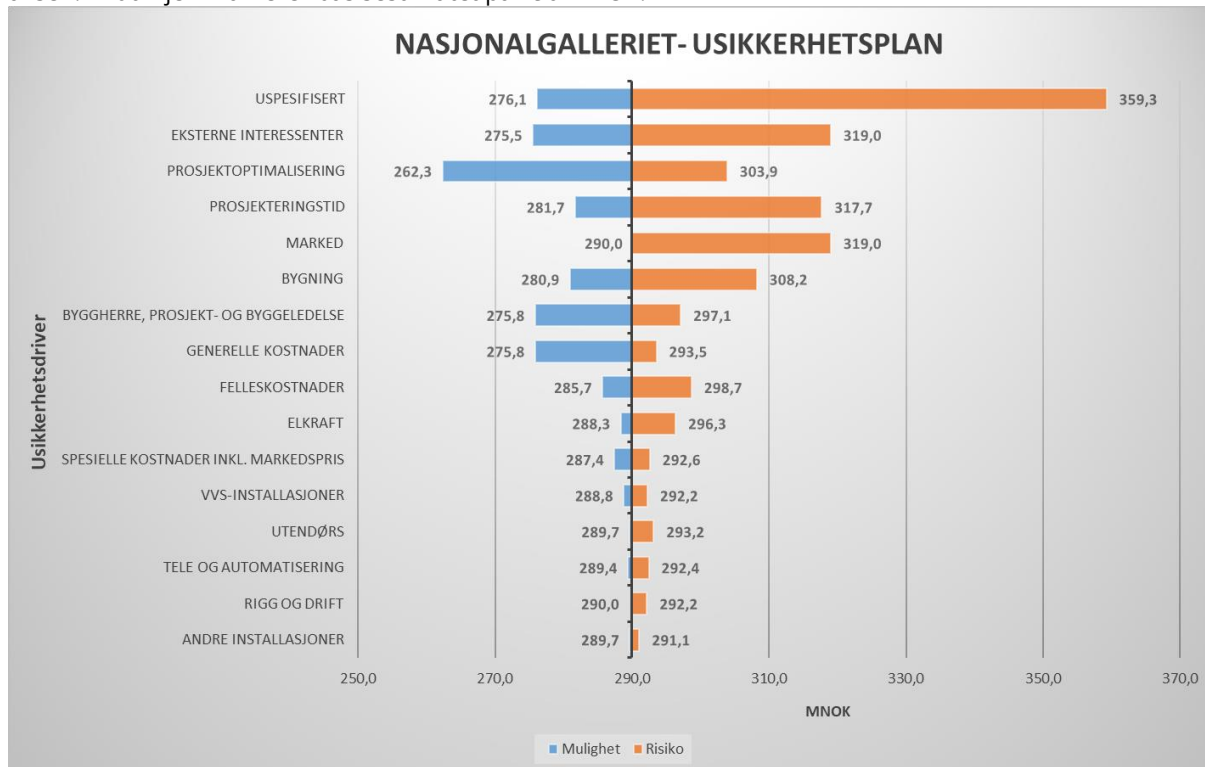
S-kurve

Fordelingskurvene (S-kurvene) nedenfor viser sannsynligheten for ikke å overskride bestemte kostnadsnivåer. Fordelingskurven viser hvilket sikkerhetsnivå man kan basere seg på ved en usikkerhetsanalyse.

Rangering av usikkerhet

Tornadodiagrammet under gir en rangert visning av de største kostnadspostene og usikkerhetsdriverne som bidrar til den totale usikkerheten i kostnadsestimatet. Kostnadspostenes og usikkerhetsdriverens optimistiske utfall er markert på venstre side av y-aksen, mens nedsiden er markert på høyre side av y-aksen. Midtlinjen markerer basisestimatet på 290 MNOK.

Tornadodiagrammet viser som nevnt hvilke drivere som bidrar til usikkerhet i prosjektet. De seks største driverne er her uspesifiserte kostnader, eksterne interessenter, prosjektoptimalisering, prosjekteringstid, entreprenørmarked og bygning. Ettersom uspesifiserte kostnader ofte inngår som et kostnadselement i et basisestimat anses ikke denne som en usikkerhetsdriver. Årsakene til spennet på de fem andre som diskutert i usikkerhetsseminaret er angitt under.

Usikkerhetsdriver	Muligheter	Risiko
Eksterne interessenter	<ul style="list-style-type: none"> Antatt at Oslo kommune og Universitetet i Oslo er positivt innstilt til prosjektet dersom blir godkjent på departementsnivå Prosjektet kan skape entusiasme via omtale i media ol. Sparebankstiftelsen har allerede gått god for et beløp til prosjektgjennomføring 	<ul style="list-style-type: none"> Riksantikvarens saksbehandling. Kan bidra med lenger byggetid og økte material- og gjennomføringskostnader Politiske prioriteringer Offentlig saksbehandlingstid
Prosjektoptimalisering	<ul style="list-style-type: none"> Engasjering av ansvarlig ARK som har god erfaring med vernede bygg 	<ul style="list-style-type: none"> Konseptinnholdet er ikke fleksibelt nok ift. leietaker som kommer inn
Prosjekteringstid	<ul style="list-style-type: none"> Utsatt flytting vil øke tiden til prosjektering 	<ul style="list-style-type: none"> Faglig uenighet, særlig vedr. klimatiseringskonseptet
Entreprenørmarked		<ul style="list-style-type: none"> Få tilbydere som igjen gir høye priser Entreprenørene har nok å velge i, og velger prosjekter med lavere risikoprofil
Bygning	<ul style="list-style-type: none"> Enklere bygg å ombygge enn antatt Færre materialer å velge mellom 	<ul style="list-style-type: none"> Tilstand yttervegger verre enn forutsatt Bislettbecken Forsiktig riving